

Posreduje 12. III 1916

SLOVAN



MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
UMETNOST
IN PROSVETO



LETO XIV. - 1916. - ŠT. 3.

UREJA MILAN PUGELJ.

TISKA IN ZALAGA DRAGOTIN HRIBAR V LJUBLJANI.

VSEBINA.

Peter Drozeg. Alojz Kraigher . . .	65	Zima. A. Gradnik	83
Rastlinstvo naših Alp. Ferdinand Seidl.	69	Vprašanje. Ant. Batagelj	83
Kamenje iz domače zemlje. Peter Popotnik	73	Kralj Matija Gubec. Fran Lipah . . .	84
Rex Sodoma. Jože Vesel	75	Teški časi. Ant. Batagelj	87
Prijateljska zgodba iz Levstikovega življenja. Objavlja Avgust Žigon	80	Alfa skozi a. Dr. Ivo Šorli.	88
		Listek	93
		Silvin Sardenko: Nebo žari. P.: Molč. Fr. Ilešić: Vas „Mildheim“ v slovenski književnosti. Avgust Žigon: Čopova biblioteka. — Naše slike: Angelo Zeyer: Partija iz Brugg. (Umetn. priloga.)	

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. =====

Tiskarna Dragotina Hribarja v Ljubljani. — Urednik Milan Pugelj v Ljubljani.





ANGELO ZEYER: PARTIJA IZ BRUGG.



Peter Drozeg.

Spisal Alojz Kraigher.

(Dalje.)

III.

Že vse popoldne popiva Drozeg. Iz trga je prišlo nekaj mladih dijakov in posestniških sinov, ki balinajo ob cesti, bučno in kričavo, da jih je polna vas. Kosajo se v zbijanju. Krog-lje zanaša v jarke in po cesti doli, Evgen jih lovi. — Pred Drozgom je razvrščena po mizi že cela baterija steklenic. On pije in se zabava z gosti, zasleduje igro, hvali, graja, smeši in svetuje, a tudi vstane in gre razsojat ob prepirih za dvomljive „punte“. Mlad je med mladimi, vesel in glasen, časih kar razposajen. Nima ga miru niti hipec; v enomer bi pil, govoril, pel. Zmirom mora kdo tičati poleg njega, poslušati njegove modre in šaljive, njegovo zabavljanje in tarnjanje, bahanje in hvalisanje. Kakor bi se bal samote, razmišljanja, morebitnega kesanja. Razveselil se je bil teh pobičev, kakor bi mu bili od Boga poslani, da se ne premisli in ne omahne ob svojem skritem cilju.

Za strežnika je samo Evgen. Tona se ne prikaže iz hiše. Katra se trdovratno brani, češ da je najeta samo za kuhinjo, ta dva tedna, ki jih mora še odslužiti, se ne da več izkoriščati. Evgen pa je ves razvnet krčmarskega navdušenja. Lica mu žare, ko skače brižno semintja. Cigarete mu morajo sproti plačevati; drobiž pa spravlja v žep od telovnika s tako sijajno-malomarno kretnjo, kakor bi se je bil učil od najslovitejšega pustolovca. Moško se pomeša med igralce, govori kot oni, resno in odločno, se prepira pri določitvi puntov, zavzemajoč se ljubosumno za stranko, ki mu je milejša. Tudi natoči si ga kozarček v točilnici, ali pokuša pivo pri očetu in pri gostih; a previdno pazi, da si ga ne požene v glavo, in večkrat si požuga sam pri sebi: — „Le varuj, fante, da se ga ne naluckaš! Potem

bo žaltava z računi.“ — Ko se mu zazdi, da mu je pogled že malo moten pri beleženju, si kratkomalo prepove „pokušanje“. — Stari ga ima strašno rad. Ponosen je nanj. In toliko ljubši so mu dijaki iz trga, ker bo nekdanj tudi Evgen njih vrstnik. Treplje ga po ramah in pritiska k sebi pa pripoveduje vsem povrsti in zaporedoma, kako imenitno je zafrknil Tono . . .

Zvečer je zmeda zaradi večerje. Gostje bi radi jedli, Tona noče kuhati. Za delavce je skuhala, o tržanih in gospodarju noče ničesar slišati.

„Že vse popoldne žro, menda niso kakor sod brez dna. Malo kruha jim nesi ven! Če niso zadovoljni, pa naj odidejo! Za pijance se ne bom ubijala.“

Evgen se prepira in kriči, tolče po mizi in grozi, da razbije vso posodo. Tona bi ga za ušesa, a fant je uren in ročen; zmerja jo in se zaganja vedno iznova v kuhinjo, da bi prisilil vsaj kaj mrzlega iz shrambe.

Drozgu se oči smejo, prijazno ga šegeče v prsih. Hčerina divjost mu je dokaz, da je za enkrat zmagovalec. Zato se tudi kar ne more ujeziti.

„Pijte, mladeniči!“ — prigovarja hudomušno. „Tudi pivo je redilno. Pravijo, da je mogoče živeti samo od piva. Še zdebela se človek.“ —

V mraku — delavci so povečerjali in se razšli — pridrdra nenadoma koleselj in se ustavi pred gostilnico. Obrit, napol gosposki človek skoči k mizi:

„Bog daj, Drozeg! Danes ste pa dobre volje, kakor vidim. Pametno! Zakaj bi se ne veselil človek? Na zdravje, gospodje iz trga! No, Evgenček, pa prinesi tudi meni steklenico!“

„Haj!“ — se ga Peter zveseli. „Danes ste zadel, Rebec. Danes sem vesel. Prમેjkuš, danes bi morda kdo dosegel kaj od mene.“

„Oha, glejte, da vas ne primem za besedo! Ali je Tona v hiši?“

„V hiši, Rebec,“ — se smeje stari. „Ampak — med nama, Rebec — ona ni tako dobre volje, hahahahaha . . .“

Rebec se ozre sumljivo po navzočih. Bil je po opravkih v trgu, kjer je seveda tudi nekaj pil; vendar se mu tukaj stvar ne zdi docela zanesljiva. Evgen postavi steklenico predenj, pa ga pogleda hudomušno prav od blizu:

„Ali naj pokličem Tono, Rebec?“

„Le pokliči, mali!“ — ga potreplje pokroviteljsko in nadaljuje z malo strožjim glasom: „Tudi ti si nekam razigran. Glej ga, fantiča, zgodaj bi začental po dijaško.“

Evgen skoči v hišo:

„Tona! Tona! Hitro ven, tvoj mož je zunaj.“

„Tiho, smrkavec, da te ne spodim v posteljo!“

„Pa pokukaj sama, če ne verjameš!“

Rebec se nagne vznak na stolu in pogleda v vežo:

„Tona, dober večer! Le pridi malo, tu smo čisto dobre volje!“

Majhna tišina; potem odgovor, rezek in nasajen:

„Povej, da je ista pot iz hiše kakor vanjo! Med pijanci ne posedam.“

„Ho, Rebec,“ — draži Drozeg, „zdaj pa je videti, kakor bi bil že res njen mož. Če je že surova s tabo, potem si izgubljen. Ga ni mazila več . . .“

Rebec hoče vstati, da bi stopil v hišo; a Drozgovo tikanje ga pridrži.

„Hahaha . . . da sem torej izgubljen? Bog pomagaj! A vi imate izkušnje . . .“ — Z veselo radovednostjo motri starega: „Bo huda ženica, kaj?“

„Ho, huda, Rebec! Ho, huda! Proketo moraš biti ptiček, da jo ukrotiš!“

„Haha . . . Ptiček kakor Drozeg, kaj?“

„Jaz sem ptiček, Rebec, — ampak toliko ptička nisem, da bi jo bil ukrotil . . . Baba je hudič, Rebec. Baba je hudič in pol! Pa saj si sam izkusil, vdovec si!“

Rebec gleda v zadregi in premišljuje, ali je Drozeg že popolnoma pijan, ali je še toliko pri sebi, da bi mogel govoriti z njim.

„Dedci smo si sami krivi, Drozeg. Saj ne izhajamo brez hudiča, sami silimo pod njegovo žezlo.“

„Žezlo, Rebec? Žezlo, praviš? Haha, ljudje krščanski, ta se zanaša, da dobi kraljico z žezlom ali kali. Za vsakim nohtom žezlo, Rebec, za vsakim nohtom! Kajpada, kraljico! Hudiča s kremplji, Rebec, ne kraljico.“

Rebec je vedno bolj v zadregi, obraz se mu hoče skoraj spačiti od zadrege. Zopet se nagne vznak na stolu in pogleda v vežo:

„Hoj, Tona!“

Drozeg pa zapoje hripavo:

„Sem se oženil, se kesam . . .“

In družba spremlja. Tudi Rebec se poskuša bolj pritajeno; nazadnje vstane in hoče v hišo:

„Moram vendar pogledati.“

A Drozeg ga ujame za roko:

„Ostani, Rebec! Z mano se zgovori! Če ti rečem . . . take prilike še nisi imel. Danes . . . primojdunaj . . . danes bi se zmenil s tabo.“

Rebec stopi tesno k njemu in ga pogleda strogo:

„Drozeg, jaz se nočem šaliti. Resno mislim . . . in če sami hočete . . . Ali mi daste Tono?“

„Dam! Seveda ti jo dam! Čim prej jo odpelješ, tem rajši te imam. Kar na koleselj z njo, pa hajdi!“

Rebec gleda neverno:

„Resno, oče?“

„Resno, strela jasna! Saj menda nismo otroci? Kar nabaši jo na voz! Adijo! Fitigot!“

Rebec se mu zahvaljuje in mu stiska roko; a obraz mu je vseeno spačen: — Lepo mu je pri srcu in svečano, zadoščenje ga navdaja; — Drozeg pa napravlja stvar naravnost smešno, kakor bi se norčeval . . . Da bi vsaj ne bilo teh trških fantalinov poleg! Ti se že zopet derejo:

„Sem se oženil, se kesam . . .“

„Ali naj pokličem Tono, oče?“ — vpraša končno malo tišje.

„Le pokliči! Sam stopi ponjo, po nevesto! Sem naj prisede, da proslavimo vajino zaroko! Ti, Evgen, ti pa luč prinesi! Obe svetilki gori! Pri tej brleči svečici ne bomo svatovali.“

Evgen je malo razočaran, da se je oče radi Tone kar tako na kratko udal. Vendar se požuri, da izvrši povelje. In ko zagleda potem v kuhinjskem ozadju Tono z Rebcem v pogovoru, vso zatopljeno v misli, se zdajci spomni, pokliče dva dijaka in vlomi v shrambo, da je že čez trenotek miza polna mrzlih jestvin . . .

Družba se gosti in pije; zaročenca se pa kar ne moreta domeniti. In ko se čez dolgo pri-

kažeta pri mizi, so nekateri čisto iznenadeni, ker so že pozabili nanju.

Tona sede poleg Rebca, roki pod predpasnikom; malo jo je sram, ker ni oblečena za tujce. Strog jej je obraz, drži se trdo in pokonci, mladih tržanov niti videti noče. Pričakuje upre oči v očeta; v pogledu jej igra prežeča grožnja, da je pripravljena tudi na obrambo.

Drozeg dvigne kupico:

„Bog te živi, Rebčevka! Bog te živi in pomnoži! Ampak — pri otrokih, Rebec, glej, da bodo dečki; za dekleta je prehude sorte.“

Vse križem trka z ženinom, z nevesto; fantje zapoje; Rebec je ves blažen. A Toni ni za smeh; izpod obrvi pogleda očeta, si obriše ustnice s predpasnikom in vpraša skoraj rezko:

„Boste doto izplačali?“

„Izplačal, Tona, le potolaži se! Pošteno izplačal, čim prej mogoče. Ampak — tisto sama veš: par tisočakov niso mačkine solze. Ozreti se bo šele treba: — odkod, kako?“

Rebec mu pomoli roko:

„Torej kar udarimo!“

A Tona ga potegne za rokav:

„Koliko boste izplačali?“

Drozeg šegavo pomežiká:

„Koliko pa bi hotela?“

„Pet tisoč kron za enkrat, pa niti ficka manj!“

„Za enkrat? — In pet tisoč kron? Pet tisoč?“ — se zgraža Peter malo narejeno, praskajoč se za ušesi. „Zlomka! Zlomka!“ — Pa ošine Rebca s pogledom od strani in zamahne z roko: „Nazadnje . . . ker si ‚ptičkova‘ . . . dobiš jih, Tona! Dobiš jih, Rebec! Tu moja roka, — čim prej mogoče!“

Rebec plane ves vesel in stiska Drozgu roko, pa se ozira k Toni, naj se tudi ona zahvali očetu. Nevesta je razburjena, predpasnik grize med zobmi in gleda slepo v luč . . . Nezaupljivosti ne more prav premagati, prehitro je prišla ta izprememba. Zdi se jej, da bi morala še nekaj vprašati . . . Kdaj bo izplačal? — Kdaj? Čim prej mogoče, kajpada! . . .

„Zdaj pa refoška gori, Tona!“ — jo pozove Drozeg. „Na svojo čast ga že lahko prineseš!“

Rebec jej stisne roko in jo pogleda toplo:

„Le prinesi, Tona! Na moj račun.“

„Zakaj na tvoj? Oče je naročil,“ — ga zavrne ona karajoče. Sicer še ni njen mož, a do-

mači so jej že bolj tuji; zanj bo varčevala od zdaj naprej . . .

Od sadovnjaka sem je slišati čez cesto par stopinj. Evgen pogleda v temo in sune očeta v bok:

„Janez, oče!“

Mlad tržan mu gre naproti:

„Janez, kod pa hodiš? Pridi vendar na ženitnino!“

Roke v hlačnih žepih, s temnim obrazom, pride Janez bliže. Z očmi pozdravi Rebca in se začudi očetu, ki mu prijazno prikimava in ga vabi s kupico:

„Le bliže, Janez! Čemu se nas ogiblješ, ko svatujemo? Tona se mož. Pozdravi svaka!“

Mladi tržan mu stisne kozarec v roko:

„Res je, Janez, trči! Tona je šla po refoška.“

Posade ga k mizi, Janez trka in pije oprezno.

„Ti se pa nič ne ženiš, Janez?“ — nadaljuje stari s prekanjenimi očmi. „Ali se mi je sanjalo? Vse se mi je zdelo, da si nekaj lazil krog . . .“ — Ozira se na vse strani in išče v temi.

„Ni je, ni je, oče, nič ne iščite!“ — se smeje mlad dijak.

„Ho, Janez jo ima skrito kot zaklad,“ — se hohoče drugi.

In stari se obrne zopet k sinu:

„ . . . da si lazil nekaj krog — štacunarjeve Maričke.“

Bučen smeh okoli mize. Rebec se veselo muza in miglje Janezu, naj se ne razburja, saj je vse le šala.

„Oh, ‚ptiček‘ jih ima za ušesi!“ — vriska mladež. „Kaj Marička! Altroche Marička!“

Janez se pa guglje v bokih, s povešenimi očmi, zardel, pesti na mizi . . .

„Ali ni Marička? Ali imaš drugje izbrano! — Janez? Zdaj je čas. Danes sem pri volji. Danes bi kar ženil. Nazadnje se še sam oženim.“

Mladi se sujejo med seboj:

„Poklič! Katro, Evgen! Poklič! Saj vendar vidiš . . .“

„Katro?“ — se ozre Drozeg naivno naokoli. „Katro? Katro je izbral? Našo kuhinjsko? To, ki sem jo jaz danes žalil? . . . Strela, da bi bil jaz vedel! Jedro dekle, Katra. Saperment, še meni je ugajala . . . Torej Katro, Janez?“

Sinove oči so kot razbeljeno železo. Pesti so mu napete, obraz je mrk, srdit:

„Jaz se ne šalim, oče!“

„Ti se ne šališ? Tudi jaz ne, dragi moj!“
— In hipoma je Drozeg resen. Srep mu je pogled, glas poveljujoč, odločen. „Dobro torej: Katro vzameš. Kadar hočeš. Magari jutri. Ampak — tole ti povem: — ne na dom! Vzemi jo! Izplačam te, kakor ti prisodi, pa jo imaš, kjerkoli hočeš . . . na domu ne! Si razumel, Janez?“

Sin ga gleda presenečen . . . kakor bi resnično ne razumel . . .

„Sprejmi, Janez!“ — ga drezajo od vseh strani. „Pokliči Katro, Evgen!“

In Evgen steče preko ceste.

V tem se vrne Tona s steklenicami pod pazduho in v predpasniku.

Janezu se končno razveže jezik:

„S Katro sva že nameravala tako.“

„Kaj sta nameravala?“ — vprašuje Tona.

„Kaj imate zopet?“

Rebec jej razloži na kratko in ona je naenkrat v ognju:

„Kakšne komedije so zopet to? Kdo si je izmislil? Ta je prazna. Kaj bo Janez s Katro, ki je revna kakor lahov koš? Kdo pa bo na domu, če pojde Janez proč?“

Tu začno vsi naenkrat vpiti in razlagati, pregovarjati in prigovarjati, vneto, kakor bi šlo za zveličanje vsakega posebej. Drozeg kriči na Rebca:

„Kdo bi bil na domu? Saj je še Miklavž tu. Evgen nam dorase. Jaz pa še tudi nisem taka razvalina . . . Če ni drugače, se oženim.“

Rebec se zasmije bučno, kakor bi bil čul dovtip. Tona samo pogleda in konča prepir z mladino:

„Dobro, dobro! Saj še ne vemo, če bo Katra zadovoljna! Ona hoče na posestvo . . .“

„Katra! Katra!“ — kličejo vsi vprek. „Stopi ponjo, Janez!“

Ta se nerodno vzdigne, ves v zadregi, neodločen . . . S povešeno glavo, zamišljen, cuka joč si brčice stopa preko ceste v sadovnjak . . .

Izza grma v meji začuje govorjenje. Evgen šepeta:

„Oče so zadovoljni, Katra. Saj te tudi sami radi vidijo, so rekli. Kaj če se ga tuptam nalezejo, pa so vendar dober človek. Vidva z Janezom se vzameta in najameta karkoli za ne-

kaj časa; potem pa vaju itak nazaj pokličejo. Boš videla, da bo tako! Ali ne poznaš očeta? Oni da bi se ubijali po hlevih in na polji? — Pridi, Katra! Ko ti govorim, da čakajo! Ali nisi slišala? No, Katra! Vsi te imamo radi. Jaz bi bil vesel, da si naša gospodinja. Tona pa naj le gre! Ona je samo zase . . . Sitnica hudobna . . . No, Katra!“

Fant objemlje njeno laketo in jo vlači za seboj. Ona gleda v stran in trga liste z grma. V temi se jej beli gladka koža; na očeh se jej pozna, da je jokala.

Janez pristopi obotavljajoč se:

„Le pojdi, Evgenček, jo že jaz pripeljem!“ — Potreplje ga po licih in se mu nasmehne, ki ga je malo sram, da se je stiskal k dekli.

Katra melje list med prsti, prsi se jej dvigajo, čeprav poskuša zadrževati dihanje. Janez jo počasi potegne k sebi:

„Zdaj si slišala. Kam pojdeva?“

Katra se obrne k njemu, a ga ne pogleda; malo je začudena: saj sva se že domenila!

„Tona pravi, da hočeš na posestvo!“

Katra melje nestrpnije, ustnice jej zatrepčejo:

„Če ostaneš na domu, te sploh ne maram.“

— Pa zdrhti nenadoma in zajoka: „Pusti me, Junez! Saj ti bo hudo! Nesrečen boš. Na posestvo ne pozabiš . . . zmirom ti bo žal . . . Radi mene . . . nič se ne pomišljaj! Jaz odidem . . .“

„Ne začenjaj iznova! Ali nisem rekel? — Prej sva se dogovorila, oče je zadovoljen . . . Kar pojdiva!“

Vleče jo za seboj; obraz pa mu je temen in strog, kakor bi divjala za njegovim čelom nevihta misli, ki bi jej rad ubežal, da ga ne porazi . . .

Trkanje s kozarci, smeh in bučno govorjenje se razlega z onstran ceste. Razsvetljeni prostorček pod objemajočo murvo je ves živ veselja, obrazi razigrani, kretnje nagle in široke. Miza je polna steklenic, prti polit, rdeč od refoška. Edino Tona je resnejša; časih se obrne od svetlobe in išče v temi preko ceste; pogled jej je sovražen.

(Dalje prihodnjič.)



Rastlinstvo naših Alp.

Spisal Ferdinand Seidl.

Uvod.

Malo število izredno bistrovidnih mož je razkrilo veličastno lepoto Srednjeevropskih Alp (Tyndall, Studer, Whymper, Barth in drugi; pri nas: Vodnik, Stanič, Frischauf, Aljaž, Kocbek, Orožen, F. in J. Tominšek, Kunaver, Mlakar, J. C. Oblak, Badiura i. dr. in Čehi: Chodounsky, Dvorsky, Franta, Dvořák i. dr.) Glasno so jo oznanjali ti izvoljenci in navduševalno. In dosegli so željeni uspeh. Že nekoliko desetletij za prvimi klicarji je število ljudi, ki hočejo uživati prej nepoznani čar velegorja, naraslo na tisoče in desetisoče. Napravljajo se v dobri razpoložavi na pot, četudi je včasih prav utrudljiva. Smoter je večini razgled na vrhu. Ako jim neugodno vreme prekriža željeni užitek, jim vendar ni žal ne pota, ne truda. Alpe nudijo za nadomestilo dovolj drugih užtkov, in ti učinkujejo.

Že dejstvo, da smo izvršili nekaj nadvsakdanjega, ko smo dospeli na alpske višave, nam je v zadoščenje; živahno presnavljanje v našem truplu, sveži zrak, sijajna svetloba, občutek svobode — vse to nas povzdiguje. Poleg tega nam je gorski svet novo prizorišče, povsem različno od našega bivališča v nižavi, in vsa gorska pokrajina, ki nam spotoma stopa pred oko, nas iznenadja; saj je izvršena v ogromnih obmerah in v velikem slogu. Dva činitelja sta, ki vladata vso menjavo: oblike gorovja, to se pravi njegovega kamenega ogrodja, kajti to določuje temeljne poteze v licu gorovja, in pa rastlinstvo, ki tvori gorovju prijazno zeleno odejo. Na potu od znožja do velevišav se oboje korenito izpreminja, in ta izprememba v veličastnem prizorišču je tisti činitelj, ki zveni v vsakem posetniku alpskega

vlegorja ali v zavestnem, ali vsaj v podzavestnem odmevu.

V gričevju in srednjem gorovju, ki tvori alpskim višavam široko podstavo, imamo zaokrožene vrhove, široke gorske hrbte in položna pobočja, med njimi pa mirne vodoravne črte dolinskega dna. Vse drugače je v višavi — ondi vladajo strma pobočja, rogljata, rezka slemena in vitki, ostro prirezani vrhovi.

V širokem podstavku alpskih velikanov nastopa rastlinstvo s polno življensko močjo, in ta se javlja na dve strani: ustvarja mogočne množetne rastline, to so drevesa, in pa v ogromnem številu, tako da odevajo pobočja skoro nepretrgoma goste šume. Vrzeli med visokimi gozdovi zastirajo v prijetnem nasprotju nizke trate — istotako polne gosto nagnetenega rastlinskega življenja. Oboji: gozdovi in trate zakrivajo skalnato ogrodje gorovja. Nad morjem drevesnih vrhov se prelivata svetloba in senca polagoma; velikih svetlobnih nasprotij v tako opremljenem gozdnem pasu gorovja ni.

Vse drugače se nam stavijo pred oči prave alpske višave. Tu ni več dreves, le pritlikavo grmovje se iz početka širi namesto gozdov; više zgoraj, v brezdrevesnem alpskem pasu, vidimo le še trate. V njih sili skalovje bolj in bolj na dan; zavzema, čim više, tem več tal, in v skrajnih višavah vlada gola kamenina. Hkratu se premeni vse krajinsko lice: v naših Apnenčevih Alpah se pokažejo strme, bele skalne stene, rogljati, ostrorobi grebeni in vitki vrhovi. Čez vso visokogorsko krajino se razliva jasna svetloba, in kjer ji skalni pomoli prestrezajo pot, se pojavljajo čvrste sence. Ustanovi se krepka reali-

stika, in sicer v nasprotju barv med zeleno nižavo in jasno višavo, in pa v nasprotju oblik med mehкими zaokroženimi obrisi nižav in ostrimi rogljatiimi v pravih alpskih vrhovih.

Pri tej koreniti izprembe v krajini se udeležuje rastlinstvo nič manje izrazito, nego kameneno gorsko ogrodje. Kaj je povod, da se javijo v golih alpskih vrhovih in slemenih ome-njeni ostri obrisi, to je vprašanje, ki spada v geologijo; te naloge se ne nameravamo takniti. Premotri-li pa bomo rastlinstvo naših Alp od njih znožja do vrhov ter izsledovali premembe in njih povod.

Znanstvena botanika je v zadnjih desetletjih odprla na široko vpogled v življenje rastlin. Razkrila nam je tisočero novih vtiskov in prej nepoznanih pobud. Slepi smo hodili mimo dreves in zeli, kakor so hodili mimo veličine in lepote alpskega sveta, ko še ni bila razodeta. Sedaj štejemo rastlinstvo alpskega velegorja med njegov najodličnejši nakit. Razkritelji Alp so pač primerno opozarjali na njegovo lepoto, toda njegove prave veljave še niso slutili.

Nekdaj niso dosti premišljali o rastlinah. Dovolj je bilo, ako so rekli, da so nam marsikatero v prid, in da je modri stvarnik podelil rastlinam zeleno barvo za to, ker taka dobro de našim očem, in olepšal jih je s cvetjem, ker nas razveseljuje pogled na žive barve in zale oblike cvetja. Odkar je priroda bolje v čislih, in odkar iznenadno uspešno napreduje njeno spoznavanje, so nazori o rastlinstvu dobili drugo lice. Sedaj smo poučeni, da so rastline živa bitja kakor živali in človek, četudi se življenje ne javlja na rastlinah tako očitno, kakor na živalih. Vsem živim bitjem poteka življenska usoda v bistvu enako: vrstijo se v njih življenju ugodni in neugodni vplivi, veseli in neveseli dogodki. Živi organizem mora biti tako urejen, da zna obrniti sebi v prid vse, kar mu je ugodno, in da zna kljubovati ter v bran postavljati se neugodnim vplivom vnanjega sveta — z drugo besedo: vsako živo bitje mora biti urejeno prikladno svojim živlenskimi odnošajem ali živlenskimi pogojem. Ako se ti pogoji izpremenijo, recimo, da postane podnebje trajno hladneje, ali tla bolj suha ali bolj vlažna itd., potem se morajo rastline prilagoditi novim razmeram s primernimi preuredbami, ali pa podležejo in poginejo, ker jih izpodrinejo take priseljenke, ki odolevajo novim razmeram.

V istini je rastlinsko — kakor tudi živalsko in človeško — telo podobno stroju, ki je zložen iz čudovito primerno izvršenih in primerno sestavljenih delov (organov) in prav njih složno ujemajoče se poslovanje je to, kar imenujemo življenje. Živi organizem smemo primerjati stroju, ki ga je zgradil bistroumen tehnik po vnaprej določenem smotru.

Mislečega človeka čez vse osuplja smotrena prikladnost v živih bitjih. Na najpreprostejši način so reševali to prirodno uganko z domnevo, da je živa bitja mogel tako smotreno opremiti le zaveden in po človeško razumno delujoč, nad prirodo stoječ stvarnik, ko jih je hkratu pozval v življenje. Slavni ustanovitelj novodobne biologije (to je znanstva o živih bitjih), angleški prirodo pisec Charles Darwin, se je lotil uganke s čisto druge strani. Jasno je razložil (l. 1859), da sedanja živa bitja niso hkratu stopila na zemsko prizorišče in v vsej sedanji smotreno prikladni opremiti. Marveč so se polagoma razvila iz prejšnjih manj popolnih ob izključnem sodelovanju prirodnih sil. Početek so tvorili najpreprostejši organizmi — tolikanj preprosti, da so se lahko razvili iz spojin, ki so se sestale iz nekih kemijskih prvin — tistih, ki se nahajajo v vsakem živem bitju. V nešteti milijonih let, odkar poteka zgodovina naše Zemlje, se je ustroj početnih organizmov izpopolnjeval, ker je pridobival prikladne prilagoditve. To se je godilo tako-le. Duševno napredovanje v človeštvu ne izvira iz široke množice, nego pojavljajo se „slučajno“ posebno nadarjeni ali celo izredno nadarjeni poedinci — tisti utirajo pot navzgor! Slično so se med živimi bitji iste vrste vobče vsekdar pojavljala taka, ki so bila količkaj prikladneje urejena, nego njih tovariši. Zaradi tega so se v boju za obstanek ohranjala, druga pa, ki so bila opremljena z manj prikladnimi ali celo neugodnimi svojstvi, so omagovala in izginjala s prizorišča življenja. Ob trajnem večmilijonskoletnem delovanju takega „prirodnega izbora“ so se poedine prisposobitve vekšale in množile ter dospele do sedanje čudovite splošne prikladnosti živih bitij. Le-ta so se usposabljala za najrazličnejše, tudi za bolj in bolj zamotane, bolj in bolj težavne življenske odnošaje — prav kakor človeštvo napredujoč izumlja bolj in bolj različne in mnogotero sestavljene stroje. Tako so se živa bitja preoblikovala in razlikovala in v neizmerno različnih oblikah zmagoslavno priborila za svoje

terišče vso Zemljo skoro do najvišjih gorskih vrhov in najglobljih morskih globin. Prikladnost pa ni neomejena. Marsikaterim boleznim, zajedalcem, elementarnim nezgodam živa bitja ne odolevajo. To kaže, da niso urejena neskončno modro. Pač pa je prikladnost toliko, da življenske oblike vobče ohranja. Jasno je tudi, da prikladnost v organskih bitjih ni smotrenost; saj je nastala brez umno in smotreno delajočega mojstra. Pomota o vnaprej postavljeni smotrenosti je po Darwinovi zaslugi izločena iz našega naziranja prirode. Ako še rabimo kedaj besedo smotrenost, storimo to samo prisposabljanje, ne pa razlaganje. V enakem smislu govorimo o čudoviti mojstrski iznajdljivosti prirode, ki je opremila živa bitja za življensko borbo z najraznovrstnejšimi tehniškimi pripravami. Spričo njih so postale prilagoditve naravnost vodilna misel v biologiji. Ob tej rudeči niti se nam odkriva brezkončna obilica še do zadnjih desetletij neznanih mičnih vpogledov v življenje alpskega rastlinstva.

Vekoviti razvoj meri v svoji temeljni potezi na to, da življenje doseže kolikor moči veliko svoto. Na tem potu je priroda neomejeno iznajdljiva. Ni ga sredstva, ki bi se ga ne poslužila. Res da valuje vobče neizprosna borba za hrano, za prostor za svetlobo med poedinci.¹⁾ Vendar priroda ne odklanja nasprotnega načela. Zatorej velja tudi v rastlinstvu, kakor v živalstvu in v človeškem rodu načelo združevanja poedincev v složne skupine, da se dosežajo skupni življenski smotri, in istotako nastopa načelo medsebojne pomoči. Istinito socialno idejo nam očitujejo v rastlinstvu gozdovi, ki združujejo v složno vzajemnost orjake; pa tudi blazine pritlikavih mahov, ki vzdržujejo življenski pogum slabotnim mahovim stebelcem. Vitke bilke trav se prav tako tesno združujejo na travniku in na trati, da kljubujejo viharju, in si v skupnosti bolje zagotavljajo opravištev, ki je pogoj, da se zasnuje zdravo seme.²⁾ V drugi obliki se je medsebojna pomoč najlepše uveljavila v znanem razmerju med cveticami in žuželkami. Žuželke prenašajo cvetni prah od cvetke do cvetke, in s tem zagotavljajo rastlinam zarod; za ta posel jim nudijo rastline sladkega medu, in, če treba, jim žrtvujejo tudi nekaj dragocenega tečnega cvetnega praha.³⁾

¹⁾ Glej: Zarnik, „O bojih v živalstvu“ Zvon 1. 1915.

²⁾ Razpravo: „Nekoliko o naših združnih rastlinah“ je priobčil Cilensek v Kresu 1. 1884.

³⁾ Glej: Erjavec, „Rastlinske svatbe“ Zvon 1. 1877. in Sajovic „Na rastlinskem cvetju“, Pedag. letopis 1. 1912.

Alpsko velegorje nudi v vsej svoji razsežnosti od znožja do vrhov rastlinam zelo različne, čestokrat prav trpke življenske pogoje. Premagati jih morajo, da se vzdržijo. Kakor da imajo neumorno, vedno svežo in nepremagljivo življensko silo, se alpske rastline spuščajo v borbo v vsakršnih okoliščinah, kljubujejo v neskončni iznajdljivosti s primernimi sredstvi in zmagovito vztrajajo na osvojenem mestu, dokler dosežejo svoj življenski smoter — zarodivši dovolj zdravega semena. Iznenadjeni strmimo, ko na primer zagledamo na skalnem robu alpskega vrha rastlino, rastočo na videz iz golega kamena, izpostavljeno sedaj dan za dnevom žgočemu solncu, sedaj tedne dolgo vlažni mrzli megli, zdaj zopet besnečemu viharju. In glej! ob pravem času nastavi žilava rastlinica krasen cvet in izgodi v njem naposled zrelo seme. Spričo takih prizorov se nam zbuja toplo sočutje za alpsko rastlinstvo, z iskrenim zanimanjem opazujemo njegove uspešne prilagoditve in z radostjo jemljemo na znanje njegove zmage.

Na ta način dopušča novodobno prirod-znanstvo toplo čustveno motrenje prirode, in ga naravnost neguje; morebiti bolj, nego katero koli drugo stališče. Vkljub ideji o borbi za obstanek! Saj prav ta vodi do čudovitih prilagoditev, do zmage in napredka.

Novo znanstveno naziranje ne omejuje običajnega estetskega ali umetniškega uživanja prirode. Rado se mu pridružuje. Našemu čutu za lepoto bodo vsekdar ugajale oblike in barve, ki jih nudi očem rastlinstvo. Ugaja nam somerna razvrstitev cvetnih listov okoli cvetovega središča ali ob obeh straneh cvetove somernine; rado počiva oko na zelenih listih, ki kažejo neko pravilnost v obliki, somerni so, in na veji so porazstavljeni po očitnem ali tajnem redu in v določenih razdaljah drug od drugega, tako da se vrstijo v ritmu kakor zlogi v stihu, glasovi v glasbi, biseri v nizu. Slično vejice in veje ob stebelu zeli, ali ob deblu drevesa. V oblikah vsake rastline vlada neka tajna pravilnost, pa na vsaki drugačna. Povrača se isto in vendar ni isto. Vpliva pa na naš čut ugodno, bodi si zavestno, bodi si podzavestno. Toda vse to ni le gola oblika kakor v geometrijskem ornametu, nego ima v življenju rastline resen pomen. Listi se namreč tako oblikujejo in tako porazstavljajo, da si niso drug drugemu na poti, ko prestrezajo solnčno svetlobo. To pa potrebujejo za svoje opravi-

vilo. Oblike in ritem so torej v življenski borbi osvojena prilagoditev. Isto velja o barvenem cvetu. Kako se mu divi oko, če blesti cvet v živi rudeči ali jasni rumeni ali čisti beli barvi; tem bolj še, ako se kaže v cvetu prekrasen večbarven uzorec, umetniško sestavljen iz pikic, črtic in pegic. Tudi takā lepota ima vsa gotov pomen v življenju rastline; s takim cvetom vabi rastlina žuželke, in one pikice in črtice kažejo došli žuželki pot do medu. Torej lepota zopet le sredstvo v življenski službi! In uganka, ki jo je razjasnila novodobna biologija! In estetsko ogledovanje rastline nam le odpira pogled v njeno življenje!

Prikladne prilagoditve vseskozi!

Ta misel sme biti žarišče, ki iz njega izvira in se vanje steka pozornost, ko bomo premotrovali rastlinstvo, ki biva po Alpah, kolikor segajo na slovenska tla — to so v glavni stvari Julske Alpe (z vštetimi Kamniškimi ali Savinjskimi Alpami) in pa Karavanke¹⁾. Seznanjali se bomo seveda samo s posebno značilnimi oblikami izmed bujne obilice rastlin, ki bivajo v mnogolikem velegorju med Celovško in Ljubljansko kotlino, med Pontabeljsko Belo in Savinjo v vseh višinskih pasovih od znožja do najvišjih vrhov. Tisti, ki hočejo uživati krasoto in veličastvo naših Alp, bodo imeli povečan užitek, ko ne bodo opazovali rastlinstva le površno in mimogrede, ter se samo čudili nenavadni obliki nekaterih alpskih rastlin in divili njih lepoti, nego bodo smatrali jih za živeča bitja in bodo mogli globlje zreti v tok njih življenja ter si znali pojasnjevati, kaj je življenski povod njih posebnim ureditvam in njih izredni lepoti.

Rastline so zavisne od činiteljev, ki jim ali omogočujejo in olajšujejo, ali pa ovirajo življenje. To so zlasti znaki podnebja: toplota, svetloba in vlaga, in pa tla, ki dajejo rastlinam hrano in podlago.

Prav podnebje se v visokem gorovju močno preureja, toda zakonito. Čim više v gorovju, tem nižja je toplota, tem pogostejši so pomladni in

¹⁾ Rastlinstvo Julskih Alp in sosednjih Karavank je vkljub nekim posebnostim vsake gorske skupine in tudi njenih oddelkov vobče enotno. Ako proučimo rastlinstvo jednega oddelka, poznamo v bistvu rastlinstvo vse celote. „Rastlinska odeja Kamniških Alp“ je na kratko opisana v knjigi Kamniške ali Savinjske Alpe, izdala Slov. Matica 1908 na straneh 223—241. Pričujoča razprava je nekako druga, močno pomnožena izdaja v oni knjigi podanega opisa.

jesenski mrazovi, tem več je dežja in snega, tem krajše je poletje, tem daljša zima, tem pogostejši viharji in tem dalje pokriva tla snežena odeja. Gorovja so potemtakem otoki hladnega podnebja. Ob njih znožju se širijo toplejše nižave, ravnine, glavne doline in gričevje. Od znožja proti alpskim vrhovom se vrstijo premembe podnebja stopnjema in objemajo gorsko pobočje pas nad pasom. Vsak višinski pas ima svoje podnebje, nudi torej rastlinam druge življenske pogoje. Čim više v gorovju, tem osornejše je podnebje. Vsako podnebje ima svoje posebno rastje, ki se je prilagodilo njegovim pogojem. Kjer se ta ali ta podnebni pas umakne drugemu, neha hkratu njegovo rastlinstvo in se umakne drugačnemu.

Spričo neugodnih vplivov v višavi se rastlinsko življenje mora spomladi kesneje zbuditi in jeseni zgodneje leči k zimskemu spanju. Čas za življensko delo se mu pri tem neusmiljeno krči. Močno vpliva na rastje tudi veter. Čim više v gorovju, tem pogostejše in silnejše brije veter, in se stopnjuje le prepogosto do besnega viharja. Vihar ruje drevesa, lomi debla, trga veje, skube listje. Hudo delujejo plazovi, sneženi in kameneni. Splošnejše in zategadelj še neugodnejše je neko drugo učinjanje: veter izsušuje rastline in tla pod njimi prav tako kakor pripekajoče solnce.

Človek bi mislil, da posledica teh neugodnih razmer ne more biti druga, nego da rastlinje v smeri navzgor korakoma hira in naposled siromašno zamrje. Vendar ni tako. Saj vemo, da turisti ne zamujajo prilike, da si ne bi na alpskih višavah natrgali krasnih, živo barvanih in prijetno duhtečih alpskih cvetic; tako lepih, da dolinska flora ne zmaguje enakih; prav s tem nakitom naznanjajo svojcem v dolini, kolik sijaj in čar vlada po alpskih višavah.

Očitno je, da rastlinstvo ne onemaga spričo neugodnih, britkih in celo sovražnih odnošajev v višavi. Res da se jim izprva uklanja, potem pa jim čvrsto kljubuje. Stavi se — človek bi rekel — pogumno v bran, in izid borbe je tak, da zmaguje življenska moč rastlinstva do neke čuda visoko pomaknjene skrajnje višinske meje s primernimi protiuredbami nad krutimi silami gorske prirode. Čim osornejše so zahteve, s tem krepkejšimi sredstvi odgovarja rastlina, in uspeh je na njeni strani — seveda ako brez pomišljanja pozabljammo na neštete žrtve, ki jih priroda ni

obdarila s primernimi prilagoditvami in so zatoj na bojišču podlegle ter izmrle. Zdi se nam celo, da je krasota alpskega cvetja nekaj slovesen izraz zmagovalstva malih pogumnih zmagovalcev. Ta prizor zajemlje našo pozornost, in je vreden, da ga poizkusimo proučiti.

Razmeram podnebja in tal se rastlinstvo uklanja toliko, da se razvršča tako, kakor se vrstijo pasovi podnebja, ki so hkratu pasovi različnih življenskih pogojev. Zahtevnejše rastline ostajajo v milejšem pasu, skromnejše se zado-

voljajo z osornejšim pasom podnebja. Po obznožnem pasu gorovja se je torej naselilo drevje na gosto in v ogromnem številu, tako da tvori nepregledne gozdove; to je drevesni pas alpskega rastja. Ta pas sega od znožja do nadmorske višine povprečno 1600 m. Nad tem pasom se prostira brezdrevesni ali pravi alpski pas visoko gori do brezrastlinskih, golih, skalnatih, trajno s snegom pokritih, vsakršnemu življenju sovražnih najvišjih vrhov.

(Dalje prih.)



Kamenje iz domače zemlje.

Intuicija je otrok življenja in resnice; oba stojita pod zakonom večnosti. Oče idejam pa je resničnost.

Življenje in resnica sta si brat in sestra. Objem obeh je večni plamen, ki sežiga njuno senco — resničnost.

Vidna oblika vsakega organizma je resničnost. Njegov pot drži skozi plamen večnosti.

Ni izjeme! Razlika je le ta, da prebije jajčno lupino eden prej, drugi slej.

So umetniki delavci in umetniki stvaritelji. Dela prvih so lahko lepo brušeni kamni, toda njih življenje je pozemeljsko solnce. Dela poslednjih pa so iskra iskre, plamen plamena, življenje življenja; po njih žilah se pretaka večnost.

Predpogoj intuiciji je enota, idejam množina. Zato rodi ideje materija, a materijo rodi intuicija.

Stvarjajoče življenje je harmonija duševne svetlobe in sence z zavedno prevlado prve nad poslednjo.

Zaplodek organizma je intuicija. Moč zaplodka je odvisna od sile intuicije, a sila intuicije od gibanja duševne svetlobe in sence.

Zaplodek nosi v sebi edino in enkratno, to je neponovno kakovost bodočega organizma.

Znan je rek: vse kar je, je že bilo na svetu. To so besede, ki so videle le polovico sveta.

Življenje se razvija potom intuicije iz lastne sile, od znotraj ven, dočim prodira razum potom idej proti središču.

Intuicija se razteza v svitu razuma v neskončnost, v kaos. Sama zase, kot živa stvariteljna sila pa nosi v sebi hotenje po zaokrožitvi.

Intuicija je onostranski instinkt, ki provzroča nosečnost umetnikove duše.

Sestava organizma, stvorjenega po ideji, je bistveno različna od sestave organizma, porojenega po intuiciji. Vsaka krepkejša ideja ima zavratne namene napram šibkejši.

Pravo umetniško delo je: roditi iz nič.

Oblikovanje zaplodka v umetnikovi duši vsebuje vso skrivnost živega zorenja, ki ni nič drugega, kakor napol čustveno, napol umstveno pretehtovanje njegove življenjske sile.

Poglej trpine, ki mukoma odpirajo organizme življenja. Dele jih siloma v dve prazni lupini, v vsebino in obliko, v dva mrtva dela.

Ali ti je znana ta vekovečna, s potom obraza orošena pesem o vsebini in obliki?

Polaganje važnosti na obliko kot apriorno silo, je znak še ne dosežene središčnosti ali pa dekadence.

Prav, vsaka prava umetnina je organizem! Ali organizem ne obstoji le iz vsebine in oblike, temveč iz življenja, ideje, oblike in ritma.

Življenje je onostranska sila, ki se pojavi v človeku šele tedaj, ko je postal spoznavalec. Zastonj ubiraš strune svoje lire, če nisi vstal od mrtvih.

Ideja je kakor pojav popja na veji, kakor pojav veje na deblu, kakor pojav debla samega iz zemlje. A vedi, videl sem mnogo dreves, z koreninami v zraku in vejevjem v zemlji.

Oblika je življenjski sili intuicije in ideje tesno prilagojena linija. Vsaka utesnitev teh dveh ali oddaljitvev od njih v ohlapnost je neumevanje njenih duš.

Ritem so krila, na katerih se umetniški organizem loči od matere, umetnikovega življenja, da splava konečno kot samostojno bitje v svet.

Analiza prodre v organizem le do gotove meje; pot do srca ji je zaprta. Le tedaj, ako ima analitik silo intuicije sam v sebi, pride središču bližje, a le tako, da podaja enakočasno z razkrojevanjem — samega sebe, v več ali manj različni posodi.

Jedro je oživilo jedro.

Na videz ni razlike med intuicijo in idejo. A vendar je ideja le kelih intuicije.

Le v polnokrvni umetnini je oblika vsebina in vsebina oblika.

Intuicija se rodi le iz organizma, stoječega za križiščem. Človeško življenje, ki ni premagalo te trnjeve steze, stoji pred durmi.

Večna jasnost se nahaja le onstran praga.

Največ ljudi ceni vodoravno linijo na svetu, malo onih, ki ljubijo navpično, a najmanj onih, ki so spoznali in vzljubili vrednost križišča obeh linij; vzeli so na rame cel svet.

Ne vprašuj, zakaj jim žare obličja!

Razum drobi večnost materije v prostor in ta v čas.

A glej čudo! Kamor razum vseka, iz vseh delov vznikne novo popje idej.

Stvarjanje je živo gibanje od znotraj ven, razum pa se giblje od zunaj proti središču; najčešče pa pleše po periferiji.

Kako tedaj naj razum obrazloži stvarstvo?

Vsa skrivnost organizma leži v znamenju križa.

Stvarjajoča genijalnost je pogojena od zavednega spoznanja križa v posamezniku in vse-miru.

Prestop križišča je vstop v — genijalnost.

Premagati križ se pravi premagati težo in tek zemlje.

Pot iz periferije proti središču je vera v sebe; pot iz središča ven — je življenje v drugih.

Današnji človek se igra z besedo: Bog in ga počlovečuje.

Dokaz, kako je od njega oddaljen.

Pot v svetišče drži skozi lastni organizem.

Oni, ki gredo proti središču, se hranijo od preteklosti; onim pa, ki gredo od znotraj ven, leži jedro življenja v prihodnosti.

Zato si jo morajo ustvarjati — sami.

Peter Popotnik.





Rex Sodomae.

Spisal Jože Vesel.

(Dalje.)

5.

Prvi ponedeljek majnika so se zbrali romarji nekaj krog petsto v Ljubljani, preskrbljeni z denarjem, poticami in prekajeno svinjino. Večina popotnikov je obula podkovane škornje, ker so najbolj trpežni, vsak je vzel palico v roko. Grčarica je oblekla pol gosposko obleko; jopo si je tako napolnila in napihnila, da so se suhe zavidne zgoljške babnice norčevale, da nese po dva kilograma težko repo v Rim na prodaj. Hotela je s svojimi vrlinami spotoma mamiti Anžurja, ker je vedela, zakaj gre možak na božjo pot. Francina mičnost je bila brez primere, čeprav se je deklica oblekla preprosto, kakor se spodobi za romarico, ki gre s pobožnimi nameni na dolgo pot.

Škof je razdelil romarje po domovinskih okrajih v krdela, vsakemu krdelu je postavil duhovnika za vodnika, vsej družbi pa sivolasega kanonika, ki je umel laški jezik, za ravnatelja. Sam se je pred romarji z nagličem odpeljal v Rim s Petrovim vinarjem, to se pravi: z mešičkom žoltih cekinov. Veselo so se peljali romarji po laških krajih, preresetavali božje in posvetne stvari, presojali mesta, vasi in ljudi, najbolj pa bohotne livade z mnogimi vodotoči, z dolgimi vrstami murv, žlahtnega sadja in vinske trte, ter skrbno obdelane njive z zgodnjo rastjo. Posebno jih je zanimalo to, da se nahajajo v deželi, kjer raste gosposki riž; no pogledali so tudi na ponižni krompir. Ko pa so se približali Rimu, so se začudili puščavi, ki obkroža večno mesto. Poprej takšna plodovita zemlja, a tukaj vse izmzgano in omuljeno. Jedva so videli kje kakšno blede, ozkolistno, suhotno oljko, tu in tam so se pasle po bornih tratinah, ožganih od solnca, medle črede ovac in koz. To je bilo malo za radovedno romarsko oko. Pa glej, že se vidi v daljavi kupola sv. Petra, znak papeškega gospodstva.

Božjepotniki so se vzhičeni zazrli nanjo, pričakujoč rimskih čudežev. Ob pripekajočem pravem rimskem solncu so dospeli v Rim. Na kolodvoru je Tinčeta Poharja čakal njegov bratranec Rajko, ki je študiral od jeseni sem na rimskem vseučilišču, da bi se temeljito naučil laškega jezika. Zelo se je obveselil zgoljških romarjev in obljubil jim je, da jim bo marsikaj pokazal. Večno mesto romarjev na prvi pogled ni tako očaralo, kakor so pričakovali. Tisti, ki so prišli svoje dni izvun ozkih mej kranjske dežele, so vedeli povedati o mnogih tujih mestih, ki glede stavb in velikosti nič ne zaostajajo za Rimom.

Duhovniki so jih nastanili po gostilnah tretje in četrte vrste. Onim, ki so lahko plačali, so nakazali sobe, revnejši so morali ležati na hodnikih in v vežah. Približno sto božjepotnikov je moralo nočevati v veliki pregrajeni lopi cerkve, ki stoji v sredini mesta in je posvečena svetim apostolom. Večja partija je bila nastanjena v zakotni gostilni, stoječi v tesni ulici Aracoeli pod Kapitolom. Lahki so jo imenovali „Alla comarca“, naši romarji so ji rekli „Pri Komarki“. Tu so ležali na hodnikih pri svojih culah, nekateri pa tudi v mračnih sobah na tleh, pregrnjenih s slamnicami, iz katerih je duhtelo po plesnobi in preperelosti. Vsi Zgoljčani, mimo župnika, so stanovali pri Komarki.

Romarsko vodstvo ni hotelo, da bi cela kranjska truma skupno hodila po tesnih rimskih ulicah, ker bi to oviralo promet. Posamezna krdela so dobila vsako vatikanskega cerkovnika ali nižjega duhovnika za kažipota in vsako je po načrtu hodilo svojo pot. Poskrbelo je tudi, da so bila krdela ves dan zaposlena, tako da so s pobožnostjo morila pezo brezposelnega časa; zdaj so se morali zbrati v tej zdaj v oni cerkvi k duhovnim vajam, tako da jim domotožje in dolgočasje nista mogla nagajati.

Precej prvo popoldne je peljal župnik Škompnik svoje krdelo, v katerem so se nahajali zgoljški romarji in oni iz celega okraja, v cerkev Marije Snežnice, potem v lateransko cerkev, ki leži na južnovzhodnem kraju mesta, od tod mimo sv. Klemenca h Koloseju. Povsod je vedel povedati legendo, kakor se je bil naučil iz popotne knjige. Romarji so se zgrozili, ko so slišali, kako so v Koloseju mučili prve kristjane. Drugega jim o Koloseju ni vedel ali ni hotel povedati. Četa je preplašena korakala za njim, čudeč se velikan-skim razmeram razpadajočega poslopja. Prišli so na trg, od koder se vidi ogromni, vso severno kapitolsko stran obsegajoči spomenik kralja Vik-torja Emanuela. Ta spomenik se je še le pred letom odkril, in Škompnikova popotna knjiga ni govorila o njem; da je vedel zanj, ne bil bi peljal svojega ljudstva tod mimo. Romarji so po-stajali in se ozirali na pozlačenega jezdeca, se-dečega visoko gori sredi razprostranega marmor-nega stopnišča na pozlačenem konju. Nekateri so ga prvi hip smatrali za sv. Jurija, drugi za sv. Martina, zato so sneli v strahu božjem klo-buke, no župnik in njegov kašipot sta videla v tem začetek veleizdaje. „Le naprej, avanti!“ sta opominjala Kranjce. „Pred tem ne bomo stali, ker to je tisti kralj, ki je vzel papežu Rim!“ jim je tiho govoril Škompnik. Božjepotniki so se streznili, nadeli klobuke in potepenih glav so šli za vodnikom. Prišedši na trg Rusticucci so osupli postali; od tukaj se kaj lepo vidi mogočna kupola Šentpeterske cerkve, in prvi vtisk je ve-lik. Stopili so na trg sv. Petra in zopet so po-stali; pogled na kupolo in cerkev je bil še vedno presenetljiv. Zapeli so Marijino pesem. Po odpeti pesmi so počasno nadaljevali svojo pot po ne-znanskem kamenitem tlaku, zroč na silne stebre, ki po štirje v vrsti v podobi elipse ograjajo ta del trga, ki spominja na tloris Koloseja. Čim dalje so šli, tem bolj jih je utrudil trdi tlak in pojavila se je neka tesnoba sredi tega nepotreb-nega kamenja. Nekateri so pričakovali, da zagle-dajo poleg cerkve kje tisto ubogo ječo, kjer je zaprt Sveti oče. Ker tega ni bilo, so se čutili raz-očarane. Kašipot si je nasul ščepec njuhalnega duhana na palec ter ga potegnil v nos; potem je pojasnil z znaki in slabo nemščino, da pre-biva Sveti oče visoko gori v hiši poleg cerkve in za okenskimi zavesami rad gleda na božje-potnike, ki se z vseh strani sveta zbirajo na tem trgu. Nekateri romarji so napravili čudne kretnje

občudovanja in božje vdanosti, dasi pri onih oknih niso videli ničesar. Anžur je kimal in se kazal zadovoljnega, da ve, kje prebiva nadpastir katoličanstva.

„Nič se ne bojte,“ je rekel Rajko, ki je šel z Zgoljčani na koncu krdela. „V Rimu je znano, da papež ne postaja pri oknu, rajši šteje Petrov novčič in zlatnino, ki se mu donša, ker je do-ber gospodar.“ Čez hip je pošepnil Vinku, kažoč na cerkev: „Zdaj se prične spaka. Kakšno po-slopje bi bilo to, ko bi spačeno previsoko pro-čelje ne zakrivalo kupole.“ Rajko je kazal bra-trancu svojo sodbo o Rimu, ki se je večinoma ujemala s sodbami popotnih knjig. Poznal je hibe in vrline umetnikov, ako ga je knjiga opozorila nanje. Ni gledal na Rim z velikimi očmi zgo-dovinarja in fantasta, največ pa z motnim po-gledom revnega stradalca. V teku sedmih mese-cev bede se je bil že naveličal večnega mesta.

„Koliko je tu kamenja!“ se je začudila Gr-čarica, ko so postali na čveterokotnem delu Šent-peterskega trga in gledali nazaj.

„In na vsakem kamnu lepi blagoslov Sve-tega očeta,“ je vzdihnil ujec Anžur, ki se je rad prilepil k misli egiptovske ženske.

„Gorje pa kurjim očesom na tem blagoslov-ljenem kraju,“ se je pošalil Amerikanec. Prav tisto so čutili mnogi drugi božjepotniki, spomi-njajoč se mehkih domačih livad.

„Ti si Peter skala, in na to skalo bom se-zidal svojo cerkev — na te Kristusove besede naj vas spominja to, kar vidite krog sebe,“ je poučil Škompnik svoje vernike.

Na vrhu znamenitega stopnišča so zopet postali. Daleč za seboj so zagledali črno tolpo ljudi; ves trg Rusticucci jih je bil poln. Pokazalo se je, da ti ljudje niso bili prvokrat na tem kraju, ker korakali so hitro preko trga naravnost proti sv. Petru, ne ozirajoč se po „kamenju“. Škomp-nikovo krdelo se jim je ognilo.

„To so katalonski romarji iz Španije,“ je rekel Rajko. „Čital sem v novinah, da jih je v Rimu 5000, pred njimi je bilo tu 7000 Aragoncev tudi iz Španije. Jutri sprejme papež te Katalonce, potem se vrnejo, od koder so prišli. Revni ljudje so, pa vendar puste dosti denarja v Rimu, zato pišejo novine o njih.“

„Kje je španska dežela?“ je vprašal Anžur, ko so se prerivali temni božjepotniki mimo Kranjcev. Škompnik mu je vse pojasnil. Ujec je zavidal to srečno deželo, ker pošlje toliko ro-

marjev v Rim, in obžaloval Kranjce, da jih je tako malo. Grčarica, ki je rada spravljala svojo misel v sklad z Anžurjevo, je pobožno pripomnila, da veže Kranjce in Katalonce ena in tista misel: Sveti oče. Ujec je boguugodno prikimal ter zopet pogledal na ona okna, za katerimi prebiva papež. Rajko je opozoril, kako so ti Katalonci podobni Slovencem; prav tistih značilnih potez so se mu zdeli, kakor naši strici, ujeci, kume in tete. Murnu pa je pošepnil, da so Španci še vernejši nego Slovenci, zato jim gre prednost v cerkvi. Amerikanec je pritrdil, se posmejal in pogledal na svojo uro. Še na nekaj je opozoril študent: na duhovnike, španske in slovenske, katerim je na trgu sv. Petra takorekoč zrasel greben: vsak je korakal samozavestneje, trdneje je postavljal palico predse, glasneje je govoril, češ: to je naše in ostane večno naše, tu smo mi doma, vse to je ustvarilo ono združenje, ki se imenuje sveta katoliška cerkev. Malo je to v primeri z onim, kar je vzela narodna ideja italijanska, a to malo goji prevzetne sanje, da se papeštvo še domore do nekdanje posvetne oblasti. Potem je pokazal na dijake in na brezposelno poulično svojat, katere je v Rimu mnogo, ki je rinila za Katalonci, se pritiskala k njim, proučevala katalonsko narečje, oznanjujoč ubogim romarjem bližajočo se združitev vseh romanskih narodov.

Za Katalonci so stopili Kranjci v ponosno cerkev. Tam so našli že vsa druga kranjska kr-dela zbrana. Nekateri so ostrmeli ob ogromnosti, ki se je v harmoničnih črtah kazala na vseh straneh, drugi niso imeli za kult lepote in harmonije prav nobenega smisla; ti so pričakovali še več in so bili razočarani; nekateri so mislili, da jim pride naproti sam papež in objame vsakega posebej, ginjen ob njih trdni veri. Saj pride župnik pri Novi Štifti bližnjim in daljnim romarjem, če pridejo skupno, s prelepim kipom Matere božje do kraja vasi naproti, ako se mu plača štiri krone; Anžur je bil že večkrat zbral ta denar v Zgoljčah ter bil deležen lepega sprejema, a tukaj jih nihče ne sprejme, kakor bi prišli kakšni pogani iz devete dežele; lahko bi jim prinesel kdo naproti sv. Petra; morda je pa Sveti oče res zaprt in drugi so prenobel, ali je pa tukaj drugačna vera. Tako je premišljeval ujec in hrkal, ogledujoč visoke stene, pokrite z marmorjem in zlatnino. Pred bronastim kipom sv. Petra so postali, da vsak poljubi pločnato prevleko

svetnikove noge, katere palec je že obrabljen od mnogih vzhičenih poljubov. Anžur je celo pokleknil, da bi dal dober zgled. Pa iz krdel ga nihče ni posnema, vse je gnalo naprej pred veliki altar, h grobu sv. Petra. Tu je množica pokleknila. Toda moliti niso mogli s tisto zbrano-stjo kakor v vaški cerkvi. Motila jih je grozna utrujenost, pa tudi ogromnost vseh oblik in harmonija kupole jih je motila. Vedno je misel uha-jala nekam na stran. Klečali pa niso Amerikanec, Rajko in Pohar. Zrli so nazaj na Katalonce, ki so se drsajočih korakov motali po stranskih lad-jah; neznatna se je zdela skupina petih tisočev oseb na takšnem razsežnem prostoru.

Potem so si kranjski božjepotniki, poha-jajoč po cerkvi, ogledali nagrobne spomenike pa-pežev, dela boljših in dobro plačanih umetnikov. Ker preprosti ljudje o umetnosti niso imeli pojma, jih vsa ta navlaka ni kaj dosti mikala; bolj bi jim bil ugajal sv. Juri na konju, sv. Florijan z golido, ali sv. Štefan, ki je dober za konje, ali pa sv. Notburga s srpom in sv. Radegunda, ki je dobra za glavobol, nego ti široki papeži pod trinadstropno krono in z dvignjeno desnico. Tudi niso mogli razumeti, zakaj je na vsakem spo-meniku izobrazena v najbelejšem marmorju pol-noudna ženska, ker pojma papež in ženska sta se jim zdela tako nezdružljiva kakor olje in voda. Ko pa jim je Škompnik razložil, da pomenijo ti krasni ženski kipi različne krščanske čednosti, ki so jih bili deležni dotični papeži, tako da pred-stavlja vsaka ženska svoje vrste duševno moč, ena pravičnost, druga modrost, tretja živo vero itd. — razlaga, ki je veljala romarjem za novo in nerazumljivo — kako naj bi ženski kip izražal tako visoke lastnosti! Beži no — baba! so mi-slili nekateri ter se muzali, in hudomušni Ame-rikanec je postrani pošepetal v krdelo: „Ljudje božji, te stvari so nekaj veljale, zato je bilo treba nagrajati mnogo denarja. Glejte, pa noben kip ne predstavlja grabežljivosti.“ Ta misel se je nekaterim zdela umestna, mnogim pa se je za-zdelo, da so zdaj na cilju svoje poti in svojih želj in da na tem cilju ni nič posebnega, nič tistega nebeškega, o čemer so premišljevali dolge zimske noči. Vse je tudi tukaj človeško. Vzne-voljili so se zaradi prevare, ki so jo doživeli in mnogi so želeli nazaj v vsakdanjost domače vasi.

Ko so bili naši božjepotniki vse ogledali, so sedli na stopnice pred cerkvijo, kamor je se-gala že senca velikega svetišča. Vsak si je pri-

voščil svojo malico. „Kaj menite, velik je naš Bog, da so njemu v slavo takšni imenitni mojstri zgradili in postavili takšne imenitne stvari!“ je vzdihnil Anžur in se zopet zazrl visoko gori v vatikanska okna, ne gleda-li božji namestnik na zemlji nanj, kako se masti s kranjsko klobaso. O, gotovo gleda za zastorom, kako bi človeka, ki je priromal tako daleč njemu na čast in uživa kranjsko klobaso, ne gledal s smehljajočim očesom? „Vse to je povzeto in posneto po starih poganskih svetiščih in v nasprotju s ponižnostjo prave Kristusove vere,“ je tiho rekel Rajko. Anžur in Grčarica sta se, pomilujoč rimskega študenta, dregnila s komolci, Franca je z razširjenimi očmi pogledala na Poharja, vprašujoč, je li tudi on, zgoljški svobodnjak, takšne vere. Ta je lahno prikimal in deklica se mu je skrivoma posmejala, češ: tudi jaz bi bila tvoje vere, ko bi ti hotel tako.

Zvečer so se morali romarji zbrati v cerkvi sv. Apostolov k litanijam. Potem so šla krdela na svoja prenočišča. Rajko je pokazal bratrancu svoje stanovanje, ki se je nahajalo za imenovano cerkvijo v borni sobici četrtega nadstropja, tako tesni, da Pohar v njej ni našel prostora, kjer bi zleknil svoje trudne ude. Šla sta h Komarki in dolgo v noč sta se pomenkovala o kranjskih stvareh.

Škompnik se je bil že nekaj izpremenil, odkar je bil zapisan za sodomskega kralja: postal je plašljivec, tihošlap in petoliznik. Doma v Zgoljčah si je vsak dan v podobi vina prilil srčnosti v potrto dušo, toda v tujini, v bližini visoke cerkvene gospode, se je jedva dotaknil opojne pijače, dasi ga je močno mikala, ker je bila izborna. O „vini romani“, kako preganjate skrbi z duše in do kakih izbruhov ste že privedli slastoljubnega tujca! Da so vas Rimljani tako nezmerno srkali, kakor žlempajo Kranjci svoj cviček, nikdar bi se ne bili domogli svetovnega gospodstva! Post ob toliki dobroti je našega ubogega župnika silno potrl in uničil njegovo duševno silo. Medel in ves skesan je hodil s svojim oddelkom. Naj njegov strogi vladika spozna, kako se ga je prišla njegova nevolja, kako dela pokoro — in naj prizanese! Prezgodaj je še pri petdesetih letih uživati pokoj. Na Poharja se je večkrat tihotapski ozrl, kakor bi hotel razbrati, kaj ga je vendar privedlo, da ga je šel tožit škofu. Mladi gospodar sam hodi po sodomski poti, vedno ga vidi, da tiči pri Rokavkini Franci,

čeprav gre božjo pot; na vožnji ga je videl vedno poleg nje sedeti. Naj le pred svojim pragom pometa!

6.

Rajko je še tudi drugi in tretji dan hodil z romarji po rimskih cerkvah, pač samo iz radovednosti, kako se vedejo rojaki v večnem mestu. In opazil je, da so bile druhali tem manj pobožne, čim lepša je bila cerkev. Bogati okraski iz zlata, srebra in marmorja, mogočni stebri, drzno zgrajene kupole in prešerni svodi so presilno vlekli oči nase in za očmi gre misel. Nekaj je bilo v teh svetiščih, kar je moglo izpodbuditi in dvigniti romarsko dušo: ti velikolepi prostori so se mnogim zdeli podoba raja, po katerem neprestano hrepeni zbegani človek. To veličastje se pa ni dosti prijelo onih, ki so videli muzeje in plesne dvorane velikih mest; ti vseznalci so šli ravnodušno mimo njega; niti misel, naj v nebesih večno prebivamo v takšnih imenitnih prostorih, jih ni hotela ogreti, ker so bili že pretrudni.

Škompnik je pokazal svojemu krdelu Pantheon in še par cerkev v obližju, potem Sv. Pavla na jugu, spotoma še Kalistove katakombe, vedel jih je k Sv. Mariji, kraljici angelov, in na sever k Sv. Trojici ter k Sv. Mariji del Popolo. Vse večje cerkve jim je pokazal, v vsako je dihnilo nekaj kranjske pobožnosti.

Četrty dan so bili romarji že toliko udomaceni v Rimu, da so se posamezni ločili od svojega krdela in so na svojo roko pohajkovali po mestu. V tem so našli neko razvedrilo, s tem so se postavili na lastne noge, znebivši se sitnega vodstva. Marsikdo je imel svojo posebno vedoželjnost, ki ga je gnala na posebno, nemoteno poizvedovalno pot po mestu. Takšno pot so ubrali četrty dan dopoldne Pohar, Murn in Anžur. Ogledujoč ljudi, poslopja, izložbe, spomenike in druge velikomestne navlake, so zašli v neko bogato cerkev, kjer še niso bili, čeprav se je štela morda k patrijarhalnim cerkvam. Tam je pred oltarjem stal ob klečalu v sijajni obleki duhovnik častiljivega obraza in dolge sivkaste brade. Sklenjenih rok je zdaj pogledal kvišku v oltar, zdaj se je nizko sklonil k tlom, mahnivši z rokama. Pred mramornato ograjo je klečalo v polukrogu polno žensk, mladih in starih, pa tudi dosti otrok in le malo moških. Za ograjo sta hodila sem in tja dva belordeče opremljena cerkovnika, katerih eden je milobno, prav zaljubljeno gledal na tiste ženske

ter tej in oni kaj pošepnil; bolj malomaren se je zdel njegov tovariš.

„Počakajmo,“ je rekel Murn, „da vidimo, kaj pride iz te moke!“ Naši znanci so postali. Duhovnik je pokleknil na klečalo; oprl se je z rokama na naslonilo, vzel knjižico in nekaj je potihoma molil iz nje. Odloživši knjižico je vstal ter v molitvi dvignil roki. Tedaj sta jela prinašati cerkovnika predmete, ki so jima jih podajali oni ljudje pred ograjo, vsak predmet posebej, duhovniku, da ga blagoslovi. In duhovnik je vzel vsak predmet v svoji roki, ga dvignil proti oltarju, prenesel v podobi križa z leve na desno in ga potem vrnil cerkovniku, da ga nese nazaj lastniku, ki je pobožno poljubil blagoslovljeno stvar, si napravil z njo, ako je bila majhna, križ po obrazu, se umaknil od ograje, kamor je brž pokleknil drugi. Ta je poslal k blagoslovu svoj molek, oni drobno knjižico, tretji bogve kaj zavitega v papir, četrti polno culo. Marsikdo je dal cerkovniku kot darilo za cerkev večjo ali manjšo svečo, ki je prišla v skladanico kraj oltarja, pozneje pa morda k prodajalkam, ki so pred cerkvijo prodajale sveče, molke, podobice in drugo drobnjav. Tudi nekaj smešnega se je zgodilo, kar je ugajalo Italijanom, ki ljubijo komedijo. Dve gosposki materi sta poslali po obeh cerkovnikih vsaka svojega ot. očička, fantička in deklico, da bi bila deležna velikega blagoslova. In duhovnik je zapored dvignil ona otročička proti oltarju, zagugal ju od leve na desno, ob čemer se je srčkana deklica presrčno smejala, zabuhli deček pa se togotno cmeril, kar je gledalcem pred ograjo napravilo mnogo veselja. Pravo zabavo pa so imeli verniki še le potem, ko sta cerkovnika zamenjala otroka, in sta se materi branili sprejeti tujega. Koliko je bilo potem nežnosti in poljubovanja, ko je naposled dobila vsaka mati svojo pravo sladko lastnino nazaj!

Ta prizor je omehčal in raznežil naše romarje. Ojunačil se je ujec Anžur ter vzpodbudil, rekoč: „Podvizajmo se tudi mi, da nam svetnik iz Jeruzalema blagoslovi naše molke!“

„Iz kakšnega Jeruzalema?“ je nasmešljivo vprašal Murn.

„Ako ni iz Jeruzalema, je pa iz kakšnega drugega svetega mesta jutrove dežele, ker je častljiv liki svetnik na sliki in nosi tudi dolgo

brado,“ je zadirčno odgovoril Anžur. „Kaj boš vsako versko stvar deval v nič!“ Stopil je za steber, izvlekel iz žepa krpo „Slovenca“, položil je nanjo svoj molek, pridejal je še svoj mošnjiček, naj se udeleži božjega blagoslova, kar ga je potreben. Oboje skupaj je zaobalil.

Tedaj je zagledal Pohar v kotu kraj marmornate stene obe ženski iz Zgoljč: Grčarco in Franco. Prav tisti hip sta pokleknili pred ograjo. Cerkovnik se jima je vljudno nasmejal, kakor bi ju pozdravljal v večnem mestu. Grčarica je držala v rokah nekaj v papir zavitega, Franca pa krasno vezani molitvenik, katerega ji je bil on podaril predlansko jesen za njen god. Zelo je čislala knjižico in jo vzela s seboj v Rim.

„Glej, Murn, mlado Rokavko in Grčarico, kako sta se prištolili. Kaj praviš, ko bi tudi midva pristopila; ako ne bo koristilo, škodovati tudi ne more,“ je rekel Tinče ter začel zavijati v krpo „Slovenskega Naroda“ svoj molitvenik, kateremu je po zgledu praktičnega ujca priložil mošnjiček. Mislil je na Franco. „Njen blagoslov naj bo tudi moj blagoslov,“ si je rekel.

„Molka nimam, molitvenik mi je padel v morje, ko sem se peljal iz Amerike, zato stopim v stran. Kaj takšnega pa res še nikjer nisem videl,“ je rekel Amerikanec. A to smešno vrvenje in prerivanje ljudi ga je spravilo v dobro voljo. „Ako so vsi preprosti, zakaj bi bil samo jaz pameten,“ je pomislil. „Ako vsi silijo k ograji, zakaj bi jaz ne?“ Odpel je svojo uro in držeč jo v roki se je ril za Anžurjem in Poharjem k ograji. Škodovati ne more, veljalo me ne bo niti vinarja. Pa koliko je tu ljudi od vseh strani sveta, ki bodo videli mojo uro, kako jo v zlatem blišču dviga jeruzalemski patrijarh k oltarju, tako si je rekel in pokleknil k ograji. Poldrugo desetino let ni klečal, a uri na ljubo je moral kleče dolgo čakati na blagoslov, ker cerkovnika sta dala prednost ženskam in se nič kaj nista žurila k moškim.

Ko so opravili pred ograjo in so dobili, kar so bili želeli, so postali v stranski ladji. Pohar je gledal po Franci, pa ta je že odšla iz cerkve. Murn je bil zadovoljen, da je svoji ničemurnosti ustregel z uro, zdaj se mu je zdelo primerno, da zvodi za nos svoja tovariša.

(Dalje prih.)



Prijateljska zgodba iz Levstikovega življenja.

Objavlja Avgust Žigon.

(Dalje.)

2. Stritarjeva zahvala Levstiku.

(Šest dopisov.)

Mehka je Levstikova beseda, da človeka kar preseneča v njegovem odgovoru na Stritarjevo vabilo. Tako mehkega in pa tako vdano pasivnega ne srečamo sicer zlahka Levstika v njegovem življenju — takraj tiste slavnoznane olomuške dogodbice. Brez odpora kar čaka, da ga doleti kaj žaljivo-neprijetnega, ves pripravljen že naprej, da voljno potrpi in brez pritožbe pretrpi vdarec. Zmehčali so trdo grčo doživljaji zadnjih let!

Da ni seveda ni zdaleka bilo Stritarju kaj takega na srcu, kakor si je Levstik v svoji razbolelosti za vse slučaje že kar sam izklepal praznega strahu in prazne morebitnosti, dokazuje najbolje tisti članek, ki ga je imel takrat Stritar že pripravljenega za svoj „Zvon“, ne da bi bil o njem Levstik kaj slutil. „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango!“ Ta slavni napis, ne vem že čigav, ne vem ni s katerega zvona, je Stritarju dal lepo literarno geslo za njegov „Zvon“. V „Literarnih pogovorih“ je 1. febr. posvetil „Mortuos plango“ najpoprej spominu Simona Jenka († 18./X. 1869), 15. febr. in 1. marca pa „Vivos voco“, da ga prikljče spet med žive, — Levstiku! Bil je to primeren napoj o pravi uri, dobrodelnočvrst lek ubogi bolni duši, ki ga je če kdaj res prav takrat potrebovala kakor rana olja.

„Da bi ta Zvonov glas izbudil in izklical pesnika zopet nazaj — kjer je on prav za prav doma. Levstik je res velik filolog pred gospodom, pa kaj to, to bi nam tudi kedo drugi lahko opravljal; dosti dolgo je pulil slovniške korenine — ko bi bile vsaj „sladke koreninice“, pa so bile največ prav grenka jed, za to so že skerbili naši — mecenati! Naj se verne zopet v naročje večno mlade poezije. Zató mu pravi Zvon: Vivos voco!“

Tako je sklenil Stritar tudi tu svoj klic z isto željo, kakor tam v svojem prvem pismu, ki je bil ž njim povabil Levstika v krog „novega početja“.

Pa kakor ta članek, dokazujejo Stritarjevo prijateljsko voljo ter njegovo naravnost prisrčno veselje, da se mu je Levstik odpel, tudi njegova pisma iz tistih dni.

1.

Takoj ob prejemu Levstikovega prispevka je odposlal Stritar v Ljubljano, za prvo obvestilo in prvo zahvalo kratko dopisnico, brez data, a kakor kažejo poštni pečati, že 30. decembra, da jo je Levstik prejel zadnji dan še starega leta:

Dragi moj! Poslano prejel z velikim veseljem. Zgodila se Ti bode v vsem Tvoja volja. Popolnoma nemogoče mi je, da bi Ti zdaj kaj več pisal, minute nimam proste, danes se tiska in ekspedira „Zvon“ — umeš.

Kakor hitro morem, obširen odgovor!

Iz serca te pozdravlja

V nar večji naglici! Tvoj stari

Stritar.

Z naslovom na obratni strani: An | Herrn Franz Levstik | Sitterat | in | Laibach | — ter s poštnimi pečati: WIEN 30/12 5.N. 69 — LAIBA[CH SJ]TADT 31/12 Nachm.

Šele nekaj dni pozneje je sledil dopisnici list, — pravi odgovor Levstiku.

Ljubi moj!

Tudi zdaj Ti ne bom še veliko pisal; tako truden in zdelan sem po obilem opravilu, da bi mi ne bilo moči kaj pametnega povedati.

Poslane pesmi sem le po verhi še prebral; da so mi vseč, tega Ti ne bo treba pripovedovati; le to mi je žal, da ne smem tiskati Tvojega pravega imena, zakaj ne zabi, da sem jaz zdaj čisto „geschäftsmann“ — Tvoje ime pak je nar boljša reklama; ali govorim dosti razumno?

Za skrivnost svojo se ne boj; le nekaj imam sitnosti zaradi tega; namreč: Levcu, ki je zdaj „moja desna roka“ sem odmenil za vse večne čase 1. stran svojega lista; zdaj pa mi prideš Ti, ki se Te nisem čisto¹⁾ več nadejal. Ko bi smel povedati Levcu, čigave so te pesmi, potem bi sam notel več biti na prvi strani; tako pa ne zameri, če se Tvojim pesmam ne skaže čast, katera jim gré. Kaj pa, ko bi se vendar to povedalo Levcu, on je mož, na katerega se človek lahko zanaša. Ali bi mi dal dovoljenje? Pa kaj govorim? Kaj meniš, da kolikaj pametni bralci ne bodo koj spoznali Tebe in Tvojega duha? zlasti pa, če se tiskajo pesmi čisto v Tvo-|| jih oblikah?

Prav razveselil bi me, ko bi mi pisal prav odkritoserčno, kaj Ti ni po volji na „Zvonu“ (razen tistega nesrečnega e-ra, o katerem ni več diskusije.) Mladi ljudje mi pošiljajo jako veliko pesmi, naj jih kritikujem in tiskam, pa kar sem pogledal do zdaj, čeravno le po verhi ni za rabo

Tudi Valjavec mi je nekaj poslal, pa vsega mi ne bo moči porabiti. Sploh mi bolj primanjkuje prostora, kakor pa gradiva. Le s Tvojimi rečmi bi se rad malo pobahal pred svetom; zakaj se nisi dal natisniti že v Vabilo?

Po Levcu sem Ti poročil, da Ti dam za vsako versto 5 kr. Razen „sanj“, sem naštel 371 verzov to znaša čistih 18.55 fl. Vzemij jih prav brez skrbij! Ko bi Ti mogel dati 1 gold. za verz, rad bi Ti ga dal; pa se „Zvonom“ si ne bom še koj čez leto hiše zidal, kakor NFrPr. „Sanj“ zdaj še ne morem tiskati, ker bi jih moral tergati, česar pa nočem — ali misliš, da? Poslanih Vodnikovih prestav nisem še pregledal, primerjati jih moram z originalom. Sicer prestav ne bo donášal „Zvon“, to je sklenjeno, tu pa mislim, da bi se smela „izjema storiti“ z Vodnikom; ali ne? Hvalo lepo za Tvoj trud, tako lepo in snažno je vse spisano, da kar očesu že dobro dé. — ||

Ali boš res izdajal satiričen list? Vidiš, to sem jaz že kdáj mislil, da Ti si, kakor stvarjen zató, pa treba nam ga je, le drugó ime! Zakaj ne „Osa“ to je bolj plastično, pa se da rabiti pri vsaki priložnosti v besedi in podobi — in postane veliko laže popularno — pa, kakor misliš, jaz imam dosti sam svojega križa, kaj si bom družega glavo ubijal!

¹⁾ *nič* — se zdi, da pomotoma izpuščen.

Če utegneš piši mi kaj, kar hočeš, vse je dobro, da mi le pride od Tebe.

Ne zameri, da Ti pišem tako strašno pusto in dolgočasno, nič nisem kaj pri pravi volji.

Še enkrat, ali ni mogoče dobiti Tvojega pravega imena? Pa mi pošlji kaj družih pesmi, starih, da le niso še natisnene.

Jurčič mi dela čudne reči....

Serčno Te pozdravlja Tvoj stari
Na Dunaji 3/1 70 Stritar

O poslanih pesmih, ki sem jih prav vesel, ker vidim, da nisi še popolnoma odrevenil v filologiji in politiki, prihodnjič več!

2.

Levstikov odgovor se nam je ohranil — v njegovi lastni ostalini. In ni ga sledu, ki bi razjasnil tem bolj čudno uganko, ko je list tudi že zganjen na določeno velikost poštnega zavitka, kakor da je že bil v njem, — a samega zavitka pa več ni. Ti zgibi pričajo, da listina ni morda le prepis duplikat odposlanega pisma! Ali se je Levstik še zadnjo minuto kaj premislil ter spisal in odposlal drugo, drugačno pisanje? Ali pa je morda odposlal ravno tega, a ga dobil morda pozneje spet kakó v svoj predal? Ugotoviti mi dejstva do tega dné ni mogoče. Ker pa je ta, nam do danes ohranjeni list tak kakor je, lep literaren dokument iz tiste dobe Levstikove, naj ga vsprejemem vendarle tu v našo knjigo.

Dragi prijatelj!

Najprvo ti prav oficijelno želim srečno novo leto! Tebi in tvojemu listu, kateri je zelo vgódil meni in vsemu občinstvu. Tvoja pesen, da-si malo opominja človeka Preširnove nezakonske matere, moram reči, da je tako lepa, da pravega imena ne vém, kako bi to povedal. V zadnjih treh oddelkih je vsaka beseda zlata vredna: „kakor bi ne vém kaj bil!“ Kako je to preprosto, po láški, a kako globoko rečeno! Vsemu občinstvu je tako po godi, da ti ne morem dopovedati. Tudi Levčeva pesen je boljša, nego so navadno njegove. Dijogen pri Ksantipi je klasičen; samo tega ne vem, kaj je pravi zmisel? Prebral sem ga trikrat, a nisem dobil družega nego to, da babe in nevedni ljudje ne umejo početja višjih duhov. Humor v tem spisu je gotovo mnogo vreden. Ves „Zvon“ je naredil v Ljubljani „furore“. Očita se mu, da ima premajhno obliko;

vsaj taka da bi bila, kakoršen je bil „Glasnik“. Tako govore ljudje. Meni je oblika malo važna stvar; vendar bi želel, da v družem četertletji ali polletji naslov narediš s črnejšimi črkami; kajti kakor je zdaj, dela se nekako vse prebledo. Valjavčeve pesence niso Bog vedi koliko vredne. Ogrinčev spis je tak, da sem iz početka mislil, da je tvoj. Gotovo imaš mnogo učina do njega. Pa saj si „Bog oča“ mej dunajskimi dijaki, kakor slišim. „Zvonu“ je samo to očitati, da je preveč tvojega v njem, ker je za||radi tega, kakor je krasno, vendar vse prenakolično, tudi presentimentalno, če ne zameriš. Kar se tiče jezikovih oblik, hočem ti specijelno pisati, in pisal bi ti uže zdaj, ako bi še kak „Zvon“ imel v roci, nego vseh 5 sem oddal. Dva sta razposojena, tri sem dal naročnikom, za ktere ti tukaj pošiljam 5 f, in sicer

Ivan Iber, trgovski pomočnik pri Skodlarji
se je naročil za $\frac{1}{4}$ leta, in daje 1 gld

gospodična Marija Černe, me-
sarska hči v šentpeterskem pred-
mestju za vse leto 3 „

gosp. Jakob Hafner, suplent na
realci za $\frac{1}{2}$ leta 1 „ 50 kr
5 „ 50 kr.

Dolžan ti ostajem 50 kr., ker je srebrne šestice tako neukretno pošiljati. Vsem trem sem prvo številko uže dal; gledaj, da jih za prihodnje vpišeš.

Kar se tiče mojih pesnij, najprvo lepo hvalo za 20 gld. Gosp. Levec mi nič nij pisal, koliko mi hočeš dajati za vrstico, česar niti ni bilo treba. Moje pesni naj se ne tiskajo na prvej vrsti. V „Zvonu“ je vsako mesto „ehrenplatz“, bodi si prva ali najzadnejša stran. Oblike popravi vse po svoje. Za „e-r“ se ne trgam s teboj, ker to je premalo važna stvar; vendar skrivnost mojih pesnij ohrani samo Ti; to te lepo prosim. Pozneje hočem tudi jaz svoje pravo ime tiskati v „Zvonu“, na ktere ga sem uže prežal, kar sem čul, da pride na svetlo. Zakaj zdaj nisem pravega imena dal, to sem ti uže povedal. „Sanje“ natisni 2 ali 3 številke pozneje, nego druge moje pesni. Kaj praviš, ali bi ne bilo dobro, ako bi zadnji dve vrstici v sanjah izbrisal [?], ter za besedami: ogrozno strmi izbrisal točko (punkt) in naredil: — —? Zadnji dve vrstici z mrzlo vodo polivata vso pesen. Svétuj mi! ||

Vodnikove prestave sem ti poslal, da bi mladina v obče videla, kaj je Lucijan ter ga začela čitati. Prosim, da v originalu pregledaš, kaj značijo besede: ki te jopa in gramada! Tudi pogledi, ali so v družem pogovoru vrstice, ktere imajo pred seboj črto s svinčnikom narejeno, verzi ali ne? Če so verzi, potem je menda treba pisati: „da s' lih“ na mesto: dasilih“. Lucijana sem mnogo, mnogo čital, nego zdaj ga baš nimam v rokah. Tudi te prosim, da naslednje popravi:

V I. pogovoru: „pri bogovskih gostéh“, na mesto: — gostjah“; „kaj si že pozabil tudi ti, Heraklej, na m.: „kaj si pozabil —“ [1]; „ne brazdajta nam gostij (gosti)“ na m. — gostja —. [2] V II. pogovoru: „Mer. Glej, ta-le čepinja je Helena“, na m.: „glej ta-le buča je — [3]. V III. pogovoru: „zastonj tedaj bi se rad vozil tako daljo“, na m.: — toliko dáljo“; „bi ne bil smel zavolj tega umreti“, n. m.: „je li bilo treba zato ne umreti“; „sem plál, veslal, ne jokál — sam jaz med vsemi“, na m.: „sem plál, veslal, ne jokál, sam jaz —“ čaka j! Le pridi [4] mi v pest še enkrat“, na m.: molči! Le pridi mi itd.“ — Vodnik ima namreč več popravkov in variantov v rokopisu.

Satiričen list res mislim izdajati; samo novcev nimam. Zdaj sem Matici vrnil 45 gld., kar sem bil namreč več prejél, nego je bilo dovoljeno za uredovanje samih pesnij brez vsega družega, ker so me v „Novicah“ napadli. [5] V tem je všteti tudi tistih 25 gld., ktere mi je bila Matica lani konci februarja dala, da sem popotoval v

[1] Poslednji primer je Levstik pridodal v pismu spodaj ob robu pod črto, ter zato izpremenil prvotno piko pred njim v podpičje. V tej objavi sem pa ta dostavek vsprejel tu na svoje mesto kar v besedilo, a žaznamoval ga kot ustavek z dvema pokončnicama.

[2] Najpoprej je Levstik zapisal tu: čaka j, le pridi mi (itd.), a potem napravil iz vejice klica j, za njim pa iz male veliko začetnico, kakor kaže tukajšnja objava.

[3] Prim. Novice 29. XII. 1869 (str. 431) v poročilu „o 16. odborovi skupščini Matice slovenske v Ljubljani 23. decembra 1869. l.“, kjer je brati, da je takratni brezplačni — a prav v tisti seji na Costov predlog n. pr. z nagrado 200 gld. odškodovani naslednik Levstikov tajnik prof. A. Lesar „pri tej priliki“ razjasnil: „kako to, da so Vodnikove pesmi brez komentara in brez prozaičnih pisem, gotovo brez krivde odboro ve; v teh oblikah tudi zoper voljo presojevalcev; da je prejel g. Levstik za vredovanje 145 gold.; ter da ima še rokopis Vodnikov, ki naj ga zahteva Matica, ako ne drugače, po pravdniški poti nazaj.“ Koj naslednjega dne pa je Levstik že — obračunal z odborom! Levstikov lastnoročni prvopis (koncept) dopisa Matici se glasi:

Javornik zaradi Vodnikove korespondencije s Cojzom, in potlej sem bil v tem poslu poslal necega Ulriha, kteremu sem plačal || 8 gld. Vse to zdaj torej jaz trpim. Ako bi imel novce, začel bi ga izdajati 1. februarja. Kar se tiče imena,

[Slavni Odbor!] Tukaj vračujem slavnemu Odboru slovenske Matice 45 gld., (pet in štirideset goldinarjev a. v.) kolikor mi je namreč do zdaj več izplačala, nego mi je iz početka dovolila za vredovanje s a m i h pesmij brez kometara, brez životopisa in brez prozajičnih Vodnikovih spisov. || Tu prilagam še 2 gld. za letnino 1869. leta, proseč, da se mi takoj po Tomažiči pošlje letošnje meni spadajoče knjige. || Daljši dopis o tem jutri ali pojutranjem pošljem slavnemu Odboru slovenske Matice. Podpisujem se z največjim spoštovanjem | V Ljubljani 30/12 869 | Fr. Levstik. | — Bil je to pričetek dolgega prepira, ki ga je s trdo grožnjo skončal Levstik v Zvonu 1870.

mislil sem tudi na „oso“; nego: „kikeriki, floh, brencelj“ itd. sama živalska imena!

Mojega imena mojim pesnim ni mogoče dovoliti! Ne zameri; vém, zakaj ne! Popravi, zavrzi, kolikor hočeš, in piši mi o njih obširno.

Res bi želel, da pišeš v „Zvonu“: „náj, živalij, kostij itd.“, pa tudi: „dnij, pótij (viarum).“

Zdrav ostani

Tvoj

V Ljubljani 5/1 870. zvesti prijatelj

Levstik.

V dativu in lokalu nikoli ne smeš pisati: sivovu, gradovu, dnevuu, nego zmirom: sinov*i*, gradov*i*, dnevii. Ta napaka se je še le v novejših časih vrinila v našo pisavo.

(Dalje prih.)

Zima.

Vsa v beli je svetlobi naša soba.
Ob oknu gledamo na vas. Od nas
nikdo ne govori. A vsak obraz
obraza išče. V srcu je tesnoba.

Sneg zunaj pada. Dež metuljev belih pada
na polja in na strehe in na gozd.

Ni gozd. Je tisoč golih, črnih rok,
vpijočih proti nebu: Bog, o bog,
kje si pomlad, kje si mladost, mladost!

A. Gradnik.

Vprašanje.

(V Galiciji, dne 19. XII. 1915.)

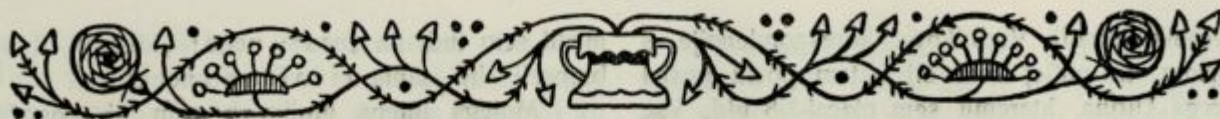
Ah, tam grmi, tam teče kri
in sam ne vem, zakaj mi noče
nocoj zapreti sen oči —
pred vrati, mislim, nekdo stoče.

A kdo je pozni zimski gost?
Ogrel bi se! Tu nimaš mesta!
A gladen sem! Tu imaš kost!
Tam v selo pelje ona cesta!

In zopet sam. In luč brblja,
nestalna, polna je nemira,
in veter z okni ropota:
Da veš: na cesti oni zdaj umira.

Da molil bi, napravim križ,
a veter udari, stepe kralj:
Še moliš? misliš v paradiž? —
Žival, žival!

Ant. Batagelj.



Kralj Matija Gubec.

Spisal Fran Lipali.

(Konec.)

III.

Zagreb. Zvonovi pojo na ves glas. Trg pred cerkvijo sv. Marka. V ozadju pročelje cerkve, na obeh straneh hiše. Na desni sta dva mala odra, prvi spredaj za gospodo, drugi v ozadju bolj v sredi za obsojence. Na levi pisana množica ljudi, večina meščani, biriči in vojaki. Prav na levi spredaj stoji nekaj kmetskega ljudstva, med njimi je starka in Juri.

Spredaj na odru sedita ban Drašković in grof Zrinjski, poleg njiju stoji nekaj plemičev. Pred drugim odrom leži na tleh Andrej Pasanec, poleg njega stoji uklenjen Matija Gubec. Pasanca se sploh ne vidi, ker je obdan od rabljev.

Ljudstvo: Ha, ha! Glejte Pasanca! Ha, ha! Puntarji!

Prvi birič: Naprejš!

Drugi birič: Obraz mu olepšajte!

Meščan: Glejte, ušesa mu režejo!

Vojak: Ha, ha! Nič več ne bo slišal

Birič: Rablji, zastavite! Požurite se! Danes ste nekam okorni in počasni! — Sliši se, kako Pasanec ječi.

Ljudstvo: Ha, ha! Čujte! Čujte!

Vojak: Povedal bi nam nekaj rad!

Birič: Ni prijetno, brate, kaj? Toda vidiš, tebi je bilo takega zdravila že davno treba.

Ljudstvo: Ha, ha! Puntarji!

Zrinjski: Visokost, krasno igro ste nam napravili!

Biskup: O dragi Zrinjski! Za vsako pregreho je treba kazni, hude kazni in občutne, da se pregreho z njo prepodi. In ali si je bilo mogoče misliti zadnje čase kako večjo pregreho, kakor je upor kmeta proti gospodi?

Zrinjski: Na vsak način, visokost, to je nekaj nezaslišanega!

Biskup: Upor proti svojemu gospodarju! Oh, pregreha vseh pregreh, mati vse hudobije, rojena

iz napuha! Zato naj se jo tudi z največjo kaznijo kaznuje!

Birič: Roke mu z žreblji pribite!

Vojak: Razbojnik! Na križu bi ti bilo pre-dobro!

Drugi vojak: Škoda lesa!

Meščan: Glejte, roke so mu k tlom pribili!

Ljudstvo: Ha, ha! Puntar, dobro se ti godi!

Biskup: Sicer pa, dragi moj grof Zrinjski, moje mnenje je in ostane: te telesne kazni, katere smo jim mi naložili, so na vsak način prelahke za težo njihovega greha! Oh, veliko prelahke! Zato me naravnost veseli, da bodo ti nesrečniki še na onem svetu objokavali svoj greh. Na vekomaj naj zanj trpe!

Zrinjski: Na vekomaj veke, visokost, amen!

Birič: Kožo mu s telesa slecite!

Biskup: Zakaj, dragi grof, moj princip je ta: kdor se je vzdignil zoper deželno gosposko, ta se je tudi zoper duhovno, kdor se je zoper graščaka, ta se je tudi zoper škofa, kdor zoper kralja, ta tudi zoper Boga! In iz tega sledi čisto naravno, da so se ti nesrečni puntarji, ko so se uprli graščaku, uprli obenem i kralju, o, uprli Bogu samemu!

Zrinjski: Bogu samemu, visokost, tudi jaz sem tega mnenja!

Birič: Bičajte, bičajte!

Vojak: Bičajte z jermeni!

Meščan: Glejte, po golem mesu!

Birič meščanu: Je bilo treba kožo sleči, sicer bi pes niti ne čutil!

Biskup: Bogu so se tedaj uprli, zakaj ta upor je pravo pravcato Satanovo seme. Sam Satan jim je vdihnil to misel, sam on in nihče drugi! Kajti kje se je dosedaj še kaj podobnega slišalo?!

Zrinjski: Lepe čase smo doživeli, res! Kmet zoper gospodo ruje!!

Biskup: Kajne, moj dragi, kajne, ravnokar sem hotel reči! Kmet napoveduje vojsko! Komu, moj dragi grof?! Ali jo napove roparjem, Uskokom ali klativitezom? O ne, moj grof predragi! Pozabivši Boga in božjo pravico napove pokorni kmet vojsko svojemu gospodarju, milostivi gospodi sami!... Ah, čas postaja nezdrav in nevaren, zakaj sedaj hoče govoriti on, ki je do danes molčal in se je potemtakem... takorekoč... sem hotel reči... govoriti odvadil. Da, tako je, govoriti se je odvadil!

Zrinjski: Čas nam postaja nevaren, to je res, visokost, toda zdi se mi, da smo tega i mi sami nekoliko krivi.

Biskup: Docela moje misli! Čas, čas, ta mi je že davno smrdel iz tujine! Da, od tam je prisrdela ta kuga, in kar smo vedne slutili, to smo tudi doživeli.

Birič: Umira!

Vojak: Škoda! Pasanec umira!

Birič: Ne, nehajte! Čakajmo malo!

Vojak: Morda še oživi. Najbolje je, da za nekaj časa prenehamo.

Birič: Kar tako lepo brez kazni ne sme na oni svet!

Vojak: Da ne bodo rekli v peklu, da nismo pravični.

Zrinjski: Upajmo, da se bo dalo še vse popraviti.

Biskup: Vse, prav vse, tudi jaz tako mislim. — Od desne prideta Gašpar Alapič in Ferenc Tahi. Se pozdravljajo.

Tahi: Visokost, dovolite, da vam častitam k toliki sreči in tolikim uspehom!

Biskup: Božja vsemogočnost in kraljeva milost, dragi moj gospod Tahi!

Tahi: V zadregi sem in ne vem, kje naj vam najprej častitam. Torej da ste imenovani za nadškofa kološkega!

Biskup: Hvala, hvala! Res, da je o pravzaprav sedaj še samo naslov in čast, toda naš milostivi prejasni vladar me je neizrečeno počastil s tem imenovanjem.

Tahi: Ah, visokost, saj ste to tudi zaslužili v popolni meri! Toliko dela je ležalo pred vami in vi ste ga tako izborno rešili!

Zrinjski: Zares, noben drugi na vašem mestu bi ne ravnal tako bistroumno in previdno.

Tahi: Res, da so bili sami kmetje, torej prostaki, ki so pravkar zapustili oralo in ki beže, ko zagledajo rane in kri...

Biskup: ... Aha, stojte, stojte, moj dragi Ferenc Tahi! Toda bolj se jih je treba bati kakor Turka. Glejte vendar in oči odprite: ti ljudje so jaki in vztrajni, posebno oni doli od granice, ki so izvežbani in bojeviti. In bilo jih je veliko, to velja zapomniti!

Tahi: Veliko jih je bilo, res! Na primer v mojih vaseh so vsi petelini brez repov!

Zrinjski: Kako to mislite, gospod?

Tahi: Boga mi, vsakdo ima petelinje pero za klobukom, kajne? No in v mojih vaseh so se prav vsi vzdignili, še fantiči, še otroci in vsakdo je hotel imeti pero, ha, ha. — Biskup in Zrinjski se smejeta.

Biskup: Dobra šala, prav dobra! Vidi se vam moj dragi Tahi, da ste kljub žalostnim dogodkom še vedno veselega srca ostali.

Tahi: Saj je vendar res, da so mi vso ku-retnino oskubli. Toda dosedaj so kmetje peteline skubli, odsedaj bom pa jaz kmete.

Birič: Še je živ!

Vojak: Oči odpira!

Birič: Hvala Bogu, še je živ!

Vojak: Bičajmo!

Birič: Bičajte, bičajte! Še je živ, hvala Bogu!

Alapič: Visokost, ali še ni konec tega špek-taklja?

Tahi: Tudi jaz sem se že bal, da bom pre-pozno prišel.

Biskup: O ne, moja draga, najlepše se šele sedaj prične. (Pomigne enemu izmed spremstva, ki mu da pismo.) Poglejte, dragi moj Tahi! Či-tajte, čitajte, ah...!

Tahi ogleduje pismo: Kdo piše? Ta pečat?

Biskup: Da, dovolili so mi, da smem ravnati s tem človekom (kaže na Gubca) karkoli hočem, vse po svoji volji.

Zrinjski: Ah, kolika naklonjenost njegove milosti!

Tahi (gleda na Gubca): A, saj res, to je te-daj kmetski kralj?

Biskup: Da, kralja so hoteli napraviti iz tega reveža, kralja kmetov!

Tahi: Čul sem o teh neumnostih!

Birič: Oči mu izžgite!

Vojak: Plamenice sem!

Birič: Izžgite!

Meščan: Ah, oči...! To je grozno!

Birič: Izžgite!

Neki mlad rabelj: To je proketo delo! — Vrže plamenico proč in hoče oditi.

Birič: Kaj ti je? Ali si že truden?
Vojak: Stoj, brate, kam odtod?
Mladi rabelj si pokrije z rokami oči in odhaja v ozadje.

Birič: Kaj je temu človeku? Morda je tudi ta v kmetiski zvezi?

Stari rabelj: Mlad je še in usmiljenega srca. Tak ni ustvarjen za rablja.

Birič: Seveda, brate, kam pa pridemo če bo rabelj usmiljen? Potem bo vsaka kazen s sveta zbežala.

Stari rabelj: Kakopak! Rabelj in pa sodnija, ta dva podita hudobijo s tega sveta!

Biskup: O gospoda moja, bodimo pravični in recimo še eno besedo: tudi mi smo krivi, da se je kmet uprl. Zakaj dosedaj smo prelepo ravnali z njim. Oh, gada smo takorekoč redili na svojih prsih, strupenega gada!

Tahi: Tudi jaz sem že o tem premišljeval, visokost.

Biskup: Stojte, stojte, moj dragi Tahi! Tako-rekoč... sem hotel reči... mi smo samega strupenega ga daredili. Da, tako je! Preveč smo ga redili, preobjedel se je naše hrane in dobrote! Postal je sit in bogat, tako bogat, da je začel na vojno misliti!

Birič: Pripravite grmado! — Rablji pripravljajo v ozadju na skrajni desni visoko grmado, nanjo polože železen stol.

Biskup: Toda vaša konjenica, moj dragi grof! Kaki konji, kaki fantje!

Alapič: Po pravici povedano, brez vaših konjenikov bi ničesar ne opravili.

Biskup: Stojte, o stojte, moj hrabri Alapič! Kaki konji, kaki fantje, sem rekel. Dovolite, da vam častitam, gospod Zrinjski!

Zrinjski: Hvala, visokost, hvala! Preveč časti zame!

Biskup: Da, častitam vam, častitam prav odkrito in prav od srca. Tako je! O in pisal sem pohvalno o vaših konjenikih tudi na pravo mesto.

Glas Pasanca: Jezus!...

Vojak: Ha, ha, Boga kliče! Čujte!

Birič: Prepozno, bratec, prej bi bil mislil na Boga!

Glas Pasanca: Jezus!...

Tahi: Ali slišite, visokost? Cele litanije nam bo začel moliti!

Biskup: O, litanije, moj dobri Tahi! Litanije?! Ne, bogokletstvo je to! Zakaj ti uporni kmetje so bili od samega Satana obsedeni. Da, tako je! Od Satana, vsi od prvega do zadnjega!

Glas Pasanca: Jezus!... Moje oči! — Umrje.

Birič: Mrtev!

Vojak: Mrtev!

Meščan proti ljudem: Umr! je!

Biskup: In zato je sam nadangel vodil mojo vojsko in ji dal zmago. Bog sam je takorekoč tako hotel, Bog sam in nihče drugi!

Alapič: Bog in naše orožje!

Biskup: Da, tako je! Zategadelj mi je srce veselo, da je moj dobri, hrabri Alapič zmagal nad uporniki. Toda sedaj bo treba rano zaceliti. Treba bo najti način, po katerem jih bomo držali: dosedaj smo jim bili skrbni očetje, odsedaj jim bomo neusmiljeni rablji, dosedaj smo jih božali, odsedaj jih bomo bičali (vstane), dosedaj so svojo zemljo z znojem kropili, odsedaj jo bodo s krvjo!

Tahi: S krvjo, carissime, amen! — Med tem so vojaki na skrajni desni grmado nažgali, razgrela na njej železni stol, krono in žezlo.

Birič Gubcu: Stopi, kmetiski kralj!

Vojaki: Nič bati, kronan boš! — Gubca razvežejo, mu strgajo gorenjo obleko in ga peljejo do žarečega stola daleč v ozadju.

Ljudstvo: Kronan bo! Glejte!

Drugi: Kralj upornikov se danes krona! Glejte, ha, ha!

Meščan: Na najlepšem prestolu!

Drugi: Z najlepšo krono!

Meščan: Z najlepšim žezlom! — Dva rablja suneta Gubca na stol.

Birič: Kako ti je kraljevati?

Vojak: Kmetiski kralj! Živel!

Ljudstvo: Živel! — Vidi se, kako se Gubec v daljavi na prestolu zvija.

Birič: In krone ti manjka kraljeve!

Vojak: Je že tu!

Birič: Hitite! — Dva rablja mu s kleščami pritrdita železno krono na glavo.

Birič: Tako, milost, zdaj si kronan!

Ljudstvo: Kronan je! Živel! Živel! — Krohot.

Birič: Pa žezla ti manjka! Kralj brez žezla?! To ne sme biti!

Vojak: Imamo ga, glej, kralj, kako se sveti, čeprav je iz železa!

Birič: Hitite! — Dva rablja mu dasta razbeljeno žezlo v roke.

Birič: Tako, vidiš, zdaj si kronana, milost kraljevska! Meščani, velik dan je danes: danes je kronan naš kralj, kralj kmetov in upornikov! Počastite ga!

Ljudstvo: Živel kralj! Živel! Živel! — Krohot.

Biskup si briše čelo: Gospoda moja, zmučen sem nekoliko!

Tahi: Pojdim, visokost!

Biskup: Da, pojdim! Veselo novico imam za vas! Danes nas je povabila na kosilo naša dobra in plemenita gospa baronica Barbara Erdödy. Veselimo se zmage nad uporniki, zakaj moj princip je ta, da je ta zmaga takorekoč zmaga Boga nad Satanom!

Tahi: Zmaga Boga, visokost!

Biskup: Da, tako je! Gospoda, na kosilo! — Odidejo na desno. Ljudstvo in vojaki rajajo med

tem pred Gubcem. Starka na levi poklekne in gleda proti Gubcu.

Starka: Glej ga, Jure, tam gori na prestolu, v muki in trpljenju!

Juri: Vidim ga, mati!

Starka: Glej ga, on je naš kralj! — Joka in pade zmučena na tla. Juri poklekne in gleda proti Gubcu.

Gubec se zvija in naenkrat vstane v polni moči in zakriči: Kralj! — Pade in umre.

Juri dvigne roke in šepeta: Naš kralj! — Krohot in šale meščanov. Zvonovi burno pozvanjajo.

Teški časi.

(Odlomek.)

Gredo, gredo
trije jezdec v kalop
v temó, v temó —
in tu in tam in tod je grob —
troptrop.

Kako in kam tak pozno, hej,
ti, prvi jezdec, mi povej!

In prvi suho zareži
in govori in govori,
a konju škripljejo kosti:
»Ne vidiš mene prvokrat —
jaz sem glad!«

In temni jezdec v kalop
in tu in tam in tod je grob
in konjem škriplje zob ob zob —
troptrop.

Ti, drugi jezdec, mene čuj,
osebo svojo imenuj!

Iz njega grozno zabrešči,
da mi pretresa strah kosti,
in konj se težko zaguga:
»Jaz sem kuga!«

In oni gredo, gredo, gredo,
v temo, v temo
jim uprto oko —
samo se čuje hitri kalop —
troptrop.

A tretji: on se ne meni,
le konj se peni
rejeni

in beži, beži,
da pod kopiti gori,
in kamor udari: kri, kri —
in vse se vije in vpije
in viče in kliče
in vstaja in pada in lega in bega
in joče in stoče,
se spenja, spenja —
a on ne jenja.

Za njim so v plameni
tovarne, vojarne in mesta in sela
in koč in polja,
tam materi sina, deci očeta,
moža ženi...
brez fantov dekleta
plakajo v ogradi zeleni —
vse, vse gori in vse sama kri.
To je vojska, železna volja!

Tako gredo
svoj divji kalop
v temo
in tu in tam in tod je grob —
troptrop.

A za njimi beži
votlih oči
in se reži,
da breščijo suhe kosti —
smrt.

Ant. Batagelj.



Alfa skozi a.

Kriminalna črtica. — Spisal dr. Ivo Šorli.

V zadnji sobi pri „Belem Kranjcu“ je sam sedel s četrtinko žlahtne kapljice pred seboj silno dolg in mršav človek bledega obraza, skoro nevarno žarečih oči in nalašč hudobno tenke bradice, — phil. & chem. dr. Ovsenjak. Pred seboj je imel odprt svež zvezek leposlovnega lista „Vrt“ in je že dolgo neprestano strmel v drobno pesem na dolnji polovici prve strani, naslovljeno „Zaton“.

„Ne, tega ne razumem! In če jaz ne razumem, ne bo nihče razumel! Ta Češark prihaja res vsak dan temnejši in skrivnostnejši!“

Prečital je zopet celo pesem skraja. „Pa da, saj to bi človek za silo še razvozlal, toda čemu potem ta čudni konec?“

In bili so, ki ni jih bilo nikdar prej,

In ni jih bilo, ki pred njimi so hodili...”

V tem hipu so se začuli zunaj na hodniku trdi, enakomerni koraki, kakor da hodi stroj, in Ovsenjak je takoj spoznal, da prihaja on, ki ga je pričakoval. Spravil je list naglo v žep in se je napravil, kakor da čita časopis, ki ga je bil naglo vzel s klina nad seboj.

Na vratih se je prikazal koščen, mukotrpen obraz z velikimi, zlatoobrobljenimi naočniki in za njim srednja, zelo slabotna in skoro že pokvečeno sklonjena postava.

Došlec je nemo pokimal; obesil je klobuk in se je spustil z boleznim vzdihom na stol nasproti Ovsenjaku.

„No, kaj je novega, gospod Češark?“ je vprašal Ovsenjak in okrog ustnic mu je zaigral prekanjen nasmeš.

„Neumno vprašanje! Kaj je sploh novega na svetu?“ je rekel oni mračno.

„Oho, to je pa že benakibizem! Če napravite vi novo pesem, je to vendar nekaj novega, he-he!“

„Če napravim novo pesem, povem nekaj, kar jih je povedalo že tisoč in vsaj sto že bolje od mene! Toda seveda, — če iztaknete vi, da je

Marko Pohlin nap'sal najprej vejico, jo potem črtal in napravil piko, iz tega tri mesece in trinajst sekund pozneje podpiče, potem je to nekaj novega!“

„Jojmene, danes ste pa še bolj slabe volje nego navadno, gospod Češark?“ se je zasmel Ovsenjak. „Kaj vas je pičilo?“

„Strupena žuželka! Povejte mi namreč kar ven, zakaj ste ubogega Stojana tako razmrcvarili? Ali je pesnik, ali ni, — pravi, pristen pesnik, vas vprašam? Vi pa greste in napišete to!“ je siknil srdito in je potegnil iz žepa novo „Vrtovo“ število.

Ovsenjak se je hladnokrvo nasmehnil in je dejal:

„Je pesnik! Kdo pravi, da ni? Toda jaz kot kritik — —“

„Vi niste kritik, nego uradnik na kemičnem poskuševališču! In če bi se pečali s svojimi strupi, bi vsaj nikogar ne zastrupili!“

„Tudi uradnik sem. Toda juristi in medicinci pišejo celo romane. In tako menim, da — —“

„Menite že, vrag vas vzemi! Sicer pa, kaj me to briga, kaj vi menite! Meni je le do tega: vi sami priznate, da je Stojan pesnik; potem pa to javno negirate! Prešeren je bil pesnik, ni dvoma. Toda gotovo je tudi, da ima vmes stvari ki so slabše nego Stojanove najboljše. In jaz recimo tudi! Kako pa, da je vse, kar napravi eden izmed nas „priznanih“ tako čudovito, velikansko, neprekosljivo, — živega, še mladega, napredujočega človeka bi hoteli pa kar umoriti, vi — kritik, vi literarni historik!“

„Pardon: to je razlika, kritik in literarni historik! Vsak gre z drugega stališča na delo. In če dovolite, vam v kratkih besedah pojasnim, v čem je ta velika razlika in sicer ravno na temelju vaših besed o „priznanih“ in „nepriznanih“. Saj pove že ime samo: literarni historik se peča z nečim, kar je že obstalo, in zato je; kritik s tem,

kar morda bo. Literarni historik vzame spoštljivo na znanje, kar je človeštvo samo priznalo za obstoječe — —“

„Le prepogostoma celo preko kritikov, kaj ne?“

„Za obstoječe!“ je ponovil Ovsenjak urdo. „Kritikova naloga je, da pomaga človeštvu pri izbiri, kaj naj pride v arsenal duševnega orožja in kaj ne. Literarni historik nima več kritizirati, — ima samo še nalogo cicerona po tem duhovnem arsenalu, ima — —“

„Pustite me s tem na miru!“ je udaril Češark besno po mizi, da je natararica naglo postavila pred črnega gosta njegovo merico in odhitela ven. „Razložite mi, zakaj ste o Stojanu napisali tako recenzijo!“

„Hm, vzroki so razni. Prvič, ker ima res nekaj pomanjkljivosti. Potem tudi, da bomo videli, ali je dovolj jak, da pojde mimo, kakor da še slišal ni. Zakaj če ima to moč, ki je eden prvih znakov neugasljive tvorne sile, potem — —“

„Potem ga postavi človeštvo v vaš arsenal in vi boste sami pisali o njem uprav nasprotno od tega, kar trdite tu. Jako prijazno! Vam pa že odkrito povem, da mi potem kot literarni historik veliko bolj ugajate. Čeprav ste silno podobni tudi tam Goethejevemu Wagnerju v „Faustu“, vam je treba na primer kot Prešernoslovcu itak priznati, da ima vaše delo pomen, ko uživajočemu čitatelju pomagata s svojimi suhoparnostmi vsaj do boljšega umevanja. Nekatere take vaše razprave so celo vžitek same na sebi, časih vsaj nehote...“

Ovsenjaku je pohvala ipak ugajala. Zakaj nasmehnil se je najprej nekako sramežljivo, potem pa zelo navihano in je spregovoril s skoro tajinstvenim glasom:

„Pa nismo še končali... o, nismo, hi-hi... Vsak dan iztakne človek kaj novega... Kako si na primer vi, gospod Češark, razlagate smisel Prešernovih besed v znani glosi:

„Naj gre pevec v daljno Kino, —
pot se mu še dalje kaže.““

Katero deželo, mislite, da je imel pesnik pred očmi, ko je napisal, ta zadnji verz? Kaj mislite, hi-hi?“

„Katero deželo?“ se je začudil Češark in je brezizrazno strmel v Ovsenjakov zadovoljnosti razigrani obraz.

„Hi-hi, kaj ne, da ne uganete? In je vendar tako blizu. No... No!... Kaj pride za Kino? Japonska vendar, ne? In vendar bi zastonj vprašal

tisoč ljudi ali pa še več... Evo, to so takozvana Kolumbova jajca!...“

Na Češarkovem obrazu je zaigralo le za hip. Potem je zamišljeno vprašal: „Pa kako ste prišli vi na to misel, gospod doktor? Po lastni bistroumnosti, ali ste našli kak... kažipot v to novo obljubljeni deželo?..“

„Hm, vsakega malo, — da ne bom videti bolj skromen nego sem, vsakega malo! Vsekakor sem ugotovil, da se je pesnik spoznal spomladi leta 1832., najbrže tretjega aprila, a prav gotov še nisem, v neki gostilni, ki je za danes tudi še ne morem z vso pozitivnostjo določiti, čeprav sem na najboljšem potu tja, — vsekakor je gotovo, da se je pesnik takrat slučajno seznanil z nekim Petrom Jarcem, kateri je bil baš takrat prišel iz Kine in Japana. Komaj sem imel to, sem razumel že vse drugo... Nisem hotel o tem govoriti, ko nimam one navade slovesno napovedovati: „To in to bom napravil“; toda zdaj, ko sem danes napisal zadnjo besedo, nimam več vzroka molčati...“

„Ni dvoma, da ne!“ je pritrdil Češark s popolnim umevanjem in je zamrmral kakor sam sebi: Glej, glej, pa sem rekel, prej, da ni nič novega na svetu. Kako ste bili že rekli? Benakibinizem ne?

„Benakibizem! Dobra beseda, kaj ne? Ben Akiba- benakibizem.“

„Dobra in nova. Tako je pojem benakibizma takorekoč sam v svojem nazivu negiran.“

II.

Dr. Ovsenjak je sedel tisti večer potem še dolgo v noč pri svoji brleči petrolejki; zakaj takrat niso še imeli ne plina, ne elektrike. Zopet je imel pred seboj odprto zadnjo „Vrtovo“ številko in zopet je strmel v Češarkove zagonetne verze, posebno zadnja dva...

„In bili so, ki ni jih bilo nikdar prej,
In ni jih bilo, ki pred njimi so hodili.“

Ne, ni dvoma: tega ne more razumeti nihče na svetu! In nima s prejšnjim pravzaprav, oziroma navidezno čisto nič opraviti... Kaj je ta vražji Češark le hotel s tem pravzaprav povedati? V resnici postaja že preveč zagoneten!... Ko je namreč še živ, ko izdaja te stvari takorekoč pri belem dnevu na beli svet, in bi se le moglo zgoditi, da ga kdo celo naravnost zaprosi razlage...

„Saj bi ga lahko uprav ti, ko sta ž njim skupaj vsaj vsaki tretji dan“, mu je rekel glas od nekod. Toda Ovsenjak ga je v istem hipu pomilovalno odklonil. Vprašati bi znal vsak osel! Pesnik pove tako, da ga razumemo, in ni treba nikakega vpraševanja; ali pa pove tako, da ga ne more vsakdo umeti, in potem je stvar poklicanih strokovnjakov, da štrečno njegovih misli in besed razrešijo. Vsako izpraševanje bi bilo najmanj naivno. Kaj so na primer juristi hodili sestavljatelje Občega državlanskega zakonika na dom vprašat, kako so to ali ono „pravzaprav“ mislili? Ne, on, ki je bil sam nekaj semestrov jurist, ve, da so učenjaki sedli in začeli pisati. To je tudi edino pravilno! Vprašuje se, kako daleč je še do Šentjurja, po čim je danes mast, koliko denarja ima Jakob Samotajc, — vse drugo je stvar znanstvenega raziskovanja!

Torej velja to tudi za to Češkarkovo pesem in posebej še za zadnja dva verza. In kdo bi bil bolj poklican v to, da razreši to uganko, nego on? Ne toliko, ker pesnika pozna tudi kot človeka in še največ občuje z njim, — kar mu sicer tudi ne bo v škodo pri iskanju pravega jedra za to trdo lupino, — nego glavno, ker se nihče izmed kolegov ne more meriti z njim v sistematični razpreditvi posameznih točk, v bistroumnosti logičnih zaključkov, v globokoumnem razumevanju posamičnosti, v razkrajanju navidezno neločljivih enot, v naravnost detektivskem uvaževanju na prvi pogled brezpomembnih malenkosti, — kar mu z več ali manj zavisti priznavajo vsi tovariši na tem torišču.

In Ovsenjak je sedel in je zastavil pero, kakor so pravili takrat.

Odtlej ga ni bilo izven njegovega urada nikamor več na spregled. Pričeto delo si ga je popolnoma osvojilo. Že prvi dan se je vzdignila pred njegovimi duševnimi očmi kakor pokrajina z nešteti vrhovi in čermi, mimo katerih bo moral, da pride do najvišjega slemenca. Toda čim bolj je prodiral, tem bolj so se umikale gore, tem višje so rastle, tem silnejši so bili prepadi. Že pot po ravnem, — takozvani uvod — mu je vzel cel mesec nepretrganega dela; in ko je bil že visoko gori, kjer preneha zadnji slabotni bor in zadnja revna bilka, in kjer brijejo za navadnega potnika že neznosne ostre sape človeške ostroumnosti, so stali najvišji grebeni še tako visoko, da bi bil opešal vsak drugi.

Ne, ni je maral izgubiti niti minute, niti za hip ni hotel počivati na svoji vratolomni poti! „Potem, potem, ko stopim, kamor še ni stopila človeška noga, vsaj slovenska ne!“ je miril svoje upirajoče se živce. „Naprej, naprej!“

* * *

Da pa ni zahajal več niti k „Belemu Kranjcu“, je imel še drug tehten vzrok... Ali bi se ne moglo namreč dogoditi, da ga nekega dne ta Češkark, muhast in hudoben kakor je bil, kar naenkrat in brez vsakega povoda vpraša, ali razume to njegovo pesem in posebej tista dva verza ali ne? In če bi on, Ovsenjak, to potrdil, bi hotel oni vedeti nazadnje tudi, kako jih razume. In potem? Ali bi ne bilo lahko vse to naporno in obenem prekrasno delo zastonj?... Ne, dokler ni vse končano, — na vsak način ne! Potem, ... no, potem bomo že še videli, kako...

* * *

Pa je prišel nazadnje tudi ta veliki dan, ko je Ovsenjak dovršil svoje veliko delo in počasi in zavedajoč se slavnostnega trenutka takorekoč narisal slovečo Horacijevu piko. Ni bilo dvoma: kaj takega niso imeli tudi mnogo večji narodi, morda celo največji ne!

Začel je čitati skraja še enkrat in še enkrat. Joj, kolika bistroumnost, kaka divna jasnost! Porabil je bil vse velike črke latinske, gotske in grške abecede; potem vse male črke, vsa arabska in latinska števila; a še je bilo treba na vsako črko obesiti malo številce do sto in še vsako število potem razdeliti skozi drugo. Največji učitelj logike bo moral strmeti ob tej dosegljivi logiki, — vsak otrok bo moral razumeti!...

In vse, vse edino le s stališča literarnega historika! Postavil je Češkarka tja, kakor je v resnici bil: priznan velik pesnik. Niti na um mu ni prišlo, da bi bil raziskoval, ali ta nejasnost ni morda celo hiba te pesmi, ali bi se ne dalo temu in onemu vendar prigovarjati. Kaka nejasnost še, — sedaj po tem njegovem delu? Če bi celo pesnik sam prav ne vedel, kaj je mislil s tem ali onim, — to naj prečita in vedel bo! In to je višek, kar more še doseči umrjoči človek!

Da, ni dvoma zdaj si lahko privoščiti nekaj tednov pokoja, — zaslužil ga je! Treba je samo še počakati in potrpeti kak kratek čas, — Češkark v zadnjem času itak očitno hira in telesno pro-

pada od meseca do meseca. In natanko leto dni potem, ko ponesejo pesnika tja ven k Sv. Križu, natanko ta dan, — za obletnico, — nastopi on, dr. (takorekoč drdr.) Martin Ovsenjak s svojim epohalnim delom pred strmeči svet...

III.

Zgodilo se je pa, da sta se nekega dne, ko se je Ovsenjak vračal z urada, na cesti sešla s prijateljem prof. Ogrizkom in nadaljevala potem skupaj pot domov.

„Ti, Ovsenjak, — ali razumeš ti Češarkovo pesem „Zaton“? Posebno one zadnje verze! Kaj je hotel reči s tem?“

Ovsenjak ga je skoro prestrašen od strani pogledal, a takoj se je napravil ravnodušnega in je rekel:

„Hm, razumem in ne razumem...“

„Vidiš, torej tudi ti pravzaprav ne, ki si strokovnjak!“ se je oni takorekoč razveselil. „In ker tudi nihče drugi ne razume te kolobocije... Res, ne čudi se temu izrazu: Plovnik je zadnjič trdil, da je kolobocija in nič drugega. In Plovnik pravi, da Češark prav gotovo peša. Žalibog, da je skoro z vsemi enako! Saj je že banalno govoriti o drugem delu „Fausta“, pa je le res. In nazadnje Češark ipak ni Goethe... Ali Bog ve, — morda mu delamo vseeno krivico... Mogoče, da se je res že tako pogreznil sam vase, da je vsa ta nejasnost le navidezna... In zato smo rekli: Najbolje, da bi ga kdo vprašal... Pa kaj, ko je tako osat. No, Plovnik pravi: Ovsenjaku reci, ko tičita skoro vedno skupaj s Češarkom. In zato sem že davno mislil, da ti bom rekel, pa te ni nikjer več. Ták boš, — kaj ne?“

Ta vražji Ogrizek pač ni vedel, kaj govori! Da, saj bi Ovsenjak pol ure prej sam ne bil vedel, da se bo teh besed tako prestrašil. Toda komaj so začele teči, je razumel ves njih strašni pomen... Za božjo voljo, — če se to zgodi: če Češarka kdo vpraša in mu Češark v svoji muhavosti celo odgovori, — saj potem je on, Ovsenjak, izgubljen! Prijatelj, napni zdaj vse sile, vse moči, da oni niti ne zapazi, ne zasluti, kaj se godi s teboj, — drugače je morda že zdaj konec vsega tvojega dela, vsega napora, da, življenja samega! Zakaj kak smisel bi še imelo to tvoje življenje, če ti pade v prepad, da, če ti samo segnije njegov najdivnejši plod!

„No, mu pa porečem... o priliki...“ je jeceljal prve besede Ovsenjak, dokler se mu ni

posrečilo, da je mogel navidezno mirno nadaljevati: „Samo da ni tako lahko, kakor si vi to mislite... Treba bo morda čakati mesece in mesece, predno bom videl, da je čas... O, saj vi niti ne slutite, kak strašen človek je to... Ha, navidezno je videti skoro ljubezniv, ako kdaj ni le preveč slabe volje, — toda kaj je lažjega nego njega spraviti v slabo voljo!... O, in potem rohni in upije! Da, v resnici je neznosno robot... Midva sva se pred nekaj tedni tako spričkala, ko sem mu rekel, da mi neki verz ni popolnoma jasen, da sem moral odtlej pretrgati vsako občevanje z njim... Toda revež se mi le smili, ko je tako sam... in še danes pojdem najbrže k njemu... Kaj se hoče, — nazadnje je le izreden človek in je treba potrpeti... Toda to je res: edini, ki morda lahko kaj doseže, sem še jaz... Da, naj bo: bom pa poskusil...“

„Daj, daj, prijatelj! Le pomisli, koliko truda vam lahko zopet on prizadene, če bi ga Bog prej vzel, ko imate literarni historiki že itak dovolj posla, da odkrivате težke besede onih, ki jih ne morete hoditi izpraševati v grob. Pa smo rekli: Bilo bi res preveč bedasto, da se potem pulijo in kregajo, ko je treba reči samo besedico o pravem času...“

„Pa da, da, bom bom!“ je hitel zatrjevati Ovsenjak in je bil vesel, da stoji že pred svojo hišo.

„Toda pod enim pogojem: da prepustite celo stvar edinemu meni! Vi bi vse skupaj pokvarili!“ je še zaklical za Ogrizkom in je hitel potem v svojo sobo.

„Kaj sem bil prej gluh in slep, da nisem razumel?!... Hodim takole lepo po travniku in še pomislim ne, da preži pod vsako grivo strupena kača, ki — —“

Vstal je in je hodil burno tja in sem po sobi. „In le Bog sam ve, s kom se je zdaj spajdašil, ko mene ni bilo več zraven!“ so se pletle dalje njegove zbegane misli. „Ali mi ni nekoč, ko sem bil en teden izostal, to očital in rekel, da sem mu dolžan delati družbo, ko je izgubil samo radi mene vso drugo, češ, da se ljudje boje mojih dolgočasnih monologov... In seveda, zdaj, ko me ni bilo že toliko časa, tiči gotovo že kako budalo pri njem in ga izprašuje, kako je to, kako ono...“

Zgrabil je naglo klobuk in je hitel ven in tja proti „Belemu Kranjcu“. Kar se da še popraviti, bo popravil!

O, kako veselje, — Češark je sedel sam na svojem starem prostoru! In kakor da sta se šele včeraj razšla, mu je pokimal pesnik v pozdrav... Samo malo žalosten je bil njegov nasmeh... In lica le še bolj upadla, oči le še bolj udrte, glas le še bolj ubit, — hira, hira, vidno hira, so s čudno zadovoljnostjo potrdile Ovsenjakove misli.

* * *

Odtlej bi se hirajoči pesnik ne bil mogel več pritoževati, da ga prijatelj Ovsenjak zane-marja... Da, človek bi bil rekel, da je pesnik časih uprl vanj svoje v globinah še vedno čudo-vito jasne oči z izrazom, kakor sikne često iz oči bolnika na ljudi, o katerih ve, da njih sočutje ni iskreno... In časih se je zabiskalo prežeče tudi Ovsenjakovo oko; in če so se jima pogledi srečali, je bilo kakor skrito sovrašтво v obeh...

In kaj je tisto, Martin Ovsenjak, kar si zdaj že tretjič spustil iz male stekleničice v pesnikovo čašo, ko je odšel za hip s svojimi bolj in bolj drvenimi koraki za trenutek ven? Ali je zvaril te biserne kapljice kritik, literarni historik ali celo kemik?

* * *

Nekega dne je počila vest, da so ubogega pesnika z dobroto in mehko odpeljali tja ven na Studenec. Skrivnostno da se je smehljal in v nerazumljivih verzih govoril...

Ovsenjaku so povedali, ko je prišel vprašat, kar je vedel že sam: da ni več rešitve. Milo je vzdihnil in je odšel.

„In vendar je moralo biti!“ je mrmral sam pred se, ko je korakal nazaj proti mestu. „Prav-zaprav je celo za vse škoda, ko se jim pot okrene navzdol, da niso našli odločne roke, ki bi jim bila takorekoč rešila ime... Koliko si je pokva-ril s senilnimi stvori ta, koliko oni!... Ljudje skoro pozabijo, kaj je bil ta človek prej, koliko čistih draguljev jim je nametal, predno je prišlo na vrsto slepo zlato... Skoro da bi se kak za-

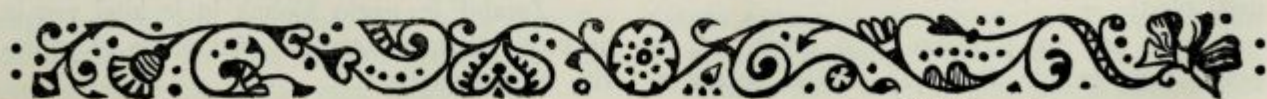
četni mladič sramoval sneti pred njim klobuk!... Skoro da bi mislil, da je radi petih svojih pesmic več nego oni, kakor misli osmošolec, da je več nego suplent, kateri poučuje samo po nižjih raz-redih... Ne, naravnost uslugo sem mu napravil!... In nazadnje, — saj je bil itak na koncu in bi se bil le mučil še kak mesec ali leto... In še boljše nazadnje: Saj mu niti nisem segel po telesnem zdravju... Samo duševno sem ga zazibal tako-rekoč, da v svojem polsnu ne čuti telesnih bole-čin. In prav navsezadnje, — na vsak način se to, kar bi bil morda še ustvaril, ne da niti od daleč primerjati s tem, kar je bilo v neprestani nevar-nosti, dokler je mogel še kak tepec do njega: — moje veliko delo o njem!... Oziroma, o njegovem „Zatonu“... Zakaj o drugih njegovih stvareh bom napisal lahko kajpada še nekaj obširnih del...“

In ko je prišel Ovsenjak domov, je še enkrat prečital vse od kraja do konca... In je videl, da je bilo vse dobro in prav, kar je bil storil... Samo... da, to da: ves ta del od 350. do 415. strani bi postal le še jasnejši, če bi napravil novo poddelitev, ali pravzaprav podpoddelitev.

In vzel je počasi pero in je razdelil alfa skozi a, beta skozi b, in tako dalje.

* * *

Pesnik Češark je bil zapustil oporoko. V ti oporoki je določil, da naj mladi vseučiliški docent Simič uredi njegovo literarno zapuščino. Dva me-seca potem je pokazal Simič Ovsenjaku mal listič, ki ga je bil našel med pesnikovimi zapiski. Tam je rajnki naročil, naj se črtajo vsi zadnji verzi nje-govih pesmi zadnjih dveh let, kakor je to na roko-pisu vsake pesmi posebej označeno, ker da so ti verzi same nesmisli in da jih je obešal samo zato, da se je pasel na Ovsenjakovi prežeči radoved-nosti, na njegovem hudobnem veselju nad peša-njem njegovih duševnih moči, in v zadnjem času še na njegovi nestrpnosti, kdaj bo lahko začel tolmačiti občinstvu temni pomen teh nemogočih verzov.





Listek.

Silvin Sardenko: Nebo žari. Pesmi. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani. — To so vojne bukvice. Opevajo nam vojaka, kako se poslavlja od gor in doma, od matere, od ljubice, kako jaha nad sovražnika

Moj zvesti pram,
kot bliskov plam
čez trup in tram

Gre skozi Duklo, se vojskuje, prejme pismo žene, pade, vdova zmrzne na njegovem daljnem grobu, sinek mu piše, toguje za njim. Sluti smrt, ranjen se poslavlja od matere, očeta in dekleta.

Dekle, kaj je bojno polje?
Bojno polje, rdeče morje.
Plavati po njem sem videl
in prostake in majorje.
Bridka stvar.

Mati hoče na daljni sinov grob, oče bere pismo, ki naznanja smrt sina, in zaročenka žaluje za zaročencem. Grobovi padlih so zapuščeni.

Le šum lesov
— večernih ros vesel pastir — (?)
je dahnil vanj poljub in mir
in blagoslov.

Kri smo dali in življenje
za pozabljen grob in prah.
Vi pa hladno greste mimo —
in vas ni ne sram, ne strah.

Mati vseh mrtvih, vsem enako pravična je zemlja. Iz nje bodo nekoč vstali. Ena pesem se spominja tudi beguncev. Vsebinsko karakteristična je pesem „Slovenski junak“. Sledi ji prigodna častitka cesarju.

Naš bojni pot
ti priča brez prevar in zmot:
Slovenec tvoj je patriot —
junak do groba.

Ostale pesmi se tičejo želje po miru, ki je v celi knjižici, obsegajoči 64 strani, najbolj povdarjena. — Pod strogo estetsko merilo te pesmice ne morejo. Niso jake ne po mislih, ne po čustvih in se prav rade zamešajo v vsakdanjost in ponesrečenost. Takoj geslo pogledimo:

Nebo žari —
in gozd šumi
skrivnosten spev,
solze in kri.

Kaj je to? Prva in druga pesem sta nekaj boljši, tretja pa prične:

Bratje, nimam je kovine,
da bi dal jo za bojnine
naše mile domovine.

Nekaj mest nima za pesem smisla, ker so narejena zaradi verzov in rim. Tako na primer zadnji verz v pesmi „Sinek piše“:

Če igramo si vojake,
Ivan tvoj je general:
tri že nosim častne znake...

Zdaj odgovor na „general“:

...jasnosvetle kot kristal.

Dečki pišejo tako, kajpada!

Originalnih, izrazitih dogodkov ni. Vse, ki o njih beremo, so nam že prinesli dnevniki po stokrat in stokrat in nam jih še prinašajo. Stari in znani dogodki tudi niso originalno povedani. Preprostejšemu ljudstvu bo knjiga morda všeč. Njena oblika je majhna in lično skromna. Njeno jedro blago.

P.

Molk. Dnevi so čemerni, pusti, megleni. Že bi morala biti spomlad, ali solnce se ozre samo strahoma skozi špranjo oblakov in izgine. Kaj je solncu?

Po drevoredu gre starka. Po lepem dolgem, z visokimi starimi kostanji. Zdaj je tisti čas, ko bi morali ozeleteti, in bližajo se tisti dnevi, ko bi se morali odeti v belo in rdeče morje kopicastega cvetja. Kostanji pa stoje goli kakor v decembru. Ali letos ne bodo zeleneli?

Po drevoredu so hodili mladi pari. Fant in dekle, nad njima cvetje in pred njima po travniku cvetje in nad cvetjem solnce. Zdaj gre starka.

Na glavi ima ženiljasto ruto, zavita je v večjo črno ruto, na nogah ima velike blatne čevlje. Vidi se koščen, gubast obraz s sivimi, udrtimi in mokrimi očmi in nad pasom zdelani črni prsti s pokvečenimi nohtovi. Starka se ne izprehaja, starka tava. Kakor hodi tukaj, tako je hodila po mestu in po svoji revni izbi.

— Kam, mati?

Starka stoji in gleda.

— Kaj je, mati?

Starka gleda in gleda.

— Imela sem sina, pravi prestrašeno in se ozre okrog.

Odšel je z drugimi...

Zasope se, preneha in čez dolgo doda previdno in šepetaje: On je zame skrbel...

— No, in?

Ostro se zastrmi v moje oči in me sodi. Plašna je, vele ustne, zbrane v gube, se ji tresejo, oči so naenkrat čiste kakor sive kline in režejo v moje. Glavo primakne, iztegne zdelano črno roko, strmi vame še ostreje.

Toda njen odgovor je molk.

Povesi glavo in tava dalje. Izgubi se med debli kakor temna senca. —

Pridem v predmestno krčmo. En sam gost je v nizki sobi. To je pisarniški ravnatelj Kozin. Majhen, siv, daljnoviden mož. Sedi na klopi za dolgo mizo, meni se potihoma sam s seboj in ne opazi, da sem odprl vrata, sedel za mizo in naročil in dobil vina. Gleda predse na mizo in piše s kazalcem po njej. Da ima več prostora, postavi daleč od sebe steklenico in kozarec. Piše in zašepeče glasneje:

— Miljutin, križ, 18. III. 1915. — Vladimir, križ, 3. VII. 1915. — Eh, Stankec, ti najmlajši moj, zlati moj! Nič, nič in nič! Križ, 19. XII. 1915.

In naenkrat skremži obraz, kakor bi hotel iskati, ali že hip nato stresa z glavo, popravi naočnike in pogleda name.

— A, zategne, vi ste. Dober dan.

Prime steklenico, hoče natočiti, a opazi, da je prazna.

— Še eno mero, še eno mero, kliče, kajpada! In gleda me preko očal in nadaljuje: Zdaj je vseeno: zdaj lahko. Prej pa ... veste ... imel sem tri ...

Prencha in prime po vrsti za palec, kazalec in sredinec.

— Eden, dva tri. Dva sta bila na visoki šoli, eden pa v osmi gimnaziji. Stali so, to je res. Midva z materjo sva rekla, tisočkrat menda sva rekla: Bova danes pa samo kavo za večerjo, da se prihrani za one tri. To stane ... trije, kaj ne? No, zdaj ... pijem lahko ... saj je vseeno.

Med tem je postavila oštrka predenj vino in Kozin toči in pije. Naenkrat se domisli, mahne z glavo kvišku in pravi veselo:

— Enkrat, ha, mi piše z Dunaja srednji, Vladimir: Dragi atek! Zaljubljen sem se v kasirko Elviro. Če mi ne dovoliš, da jo takoj poročim, se ne vidiva nikoli več. Tvoj itd. No, lepa reč, kaj ni res? ... No, saj je vseeno ...

Zdaj Kozin umolkne, mrmra nerazločno sam s seboj in gleda predse.

Okna so majhna, izba temna in nizka kakor stara mrtvašnica. Tesno mi je, plačam in grem. Pozdravim Kozina, ali ne sliši me. Ko pa primem za kljuko, začujem za sabo silen ropot. Stol loputne po tleh. Kozin leti k meni in me zgrabi z obema rokama za suknjo pod vratom. Trese me in ves je bled.

— He, he, kriči, to ni vseeno, ni, ni, ni ...

Skoro se ga bojim.

— Zakaj, kako prosim, rečem v zadregi.

Kozin me spusti, roke mu padejo ob životu, gleda dolgo s svojimi daljnoglednimi očmi vame in blesti bolj in bolj.

Njegov odgovor je molk. Počasi se odvrne za mizo. —

Domov grem preko polja. Vse je pusto in prazno. Ob poljski poti raste drevo, črno nizko drevo, ki rine svoje dolge krive veje v zemljo, kakor bi rinilo vanjo pesti. Nebo je sivo, iz bližnje daljine se plazi megla. Ko pridem do drevesa, vidim žensko, ki se naslanja s hrbtom na deblo.

Obstanem. Kmetica je, še mlada. V roki drži list popirja in me gleda iz rute z velikimi rjavimi očmi.

Prej so ljudje govorili, zdaj ne govore več. Mesto besede iz ust, jim gre strah iz oči.

Moram jo ogovoriti.

— Povedat sem šla, da je mrtev ...

— Kdo?

— Gospodar ...

— Komu?

— Polju ... saj je njegov gospodar ...

Vidim, da je mlada ženska; tudi njene misli so še mlade in lepe. V roki drži zmečkan list, tistega mi ponudi. Pogledam in vidim, da se je pismo zamudilo mesece in mesece. Berem: Pišeš mi, da je pri vas košnja bogata. Tudi pri nas je prav tako. Košnja je bogata. In zato, ljuba žena, če se več ...

Spodaj je bil pripis: Ta, ki je pisal to pismo, je junške smrti za domovino ...

Vrnem ji list in komaj prenašam ostri pogled njenih mladih rjavih oči. Vidim njene drhteče ustne, vidim palečo vročino njenih lic ...

Toda ločiva se z molkom. —

Doma sem, mrak se rine med oči in popir, na kate-rega pišem. In iz tega mraka raste sto in sto parov oči in vse strme vame in moje strme vanje, a med nami vseni plava molk strašnega časa.

P.

Vas „Mildheim“ v slovenski književnosti. Z Mildheimsko vasjo imata v slovenski literaturi opraviti Marko Pohlin in goriški Valentin Stanič.

V sledeči razpravi pa mi ne gre toliko za Marka Pohlina, ki je l. 1789. izdal knjigo „Kmetom za potrebo inu pomoč ali ukapolne vesele in žalostne pergodbe te vasi Mildhajm“, marveč za primorskega pesnika Valentina Staniča, ki je prevajal in (1822, 1826, 1838) izdal Mildheimske pesmi.

„Mildheim“ je vas, simbolizirana že s svojim imenom kot „mili dom“, ki jo je pod graščino istega imena v nemški literaturi zgradil filantropist Rudolf Zaharija Becker; spada torej v „deželo poezije“, kakor na pr. ono švicarsko selo, kjer je ljudi učila Lienhardova Gertruda, ali kakor vas, kjer je Stritarjev gospod Koren poboljševal ljudi.

Zacharias Becker je bil rojen 1752 v Erfurtu in je umrl 1822. L. 1782 je prišel za učitelja na Basedowijev „Philanthropinum“ v Dessau. Za ljudskovzgojnega pisatelja ga je naredilo berlinsko nagradno vprašanje: „Ist es nützlich, das Volk zu täuschen?“¹⁾ Ljudskovzgojno tendenco ima zlasti tudi njegov „Noth- und Hilfsbüchlein oder lehrreiche Freuden- und Trauergeschichte des Dorfes Mildheim“, ki ga je izdal v dveh zvezkih l. 1787. sl.²⁾ Ta Beckerjev spis je izšel prav iz duha svoje dobe, iz dobe „prosvetljenosti“; prikazuje občino, ki je bila prej zanemarjena in je vsled duševne zaostalosti mnogo trpela, a se je iz tega stanja rešila po lastni izobrazbi. Knezoškof würzburški je dal knjigo brezplačno razdeliti med graščinske uradnike, učitelje in občinske predstojnike ter je ukazal, načela, izražena v njej, v šoli poučevati kot poseben predmet. Nižjeavstrijska vlada je že l. 1814., ko je šlo za ustanovitev industrijskih šol, svetovala, naj bi se po zgledu würzburškega škofa knjiga natisnila in razdeljevala. „Noth- und Hilfsbüchlein“ se je prevel na razne jezike in se je vsled

¹⁾ Ali: Kann irgend eine Art Täuschung dem Volke zuträglich werden? Tudi francoski, 1781.

²⁾ L. 1791. je izšel „Noth- und Hilfsbüchlein für katholische Landleute.“

tega silno razširil. Na češčino je knjigo prevel Fr. Tomsa (1791), a v slovenščino pod gori navedenim naslovom Marko Pohlín.

Druga, zelo popularna Beckerjeva knjiga je njegov „Mildheimisches Liederbuch von ... lustigen und ernsthaften Gesängen über alle Dinge in der Welt und alle Umstände des menschlichen Lebens, die man besingen kann. Gesammelt für Freunde erlaubter Fröhlichkeit und ächter Tugend, die den Kopf nicht hängt...“ Ta pesmarica je prvič izšla 1799 v Gothi, 1. 1801. že tretjič, a 1. 1804 četrto. To četrto izdanje, ki ga rabim jaz, obsega 330 strani in 518 pesmi. Izšla je pa še večkrat, na pr. 1. 1815 in 1822. Osmo izdanje je iz 1. 1837.

Namen te pesmarice je bil, človeka pri vsem dejanju in nehanju opozarjati na njega duševni cilj: „eine fortschreitende Entwicklung: um die bisherigen unsittlichen Volksgesänge zu verdrängen, mußten Scherz und Ernst darin vermisch sein.“¹⁾

Razvrščene so pesmi te pesmarice po stvarnem načrtu in spravljeni v tri velike skupine: I. Die Herrlichkeit der Welt und aller Geschöpfe Gottes, die der Mensch um sich siehet, höret und genießet. — II. Der Mensch, dessen Natur, Lebenszweck, Eigenschaften, Tugenden und Laster, verschiedene Geschlechter und Stufen des Alters. — III. Der Mensch in Gesellschaft mit seines Gleichen, als Freund und Lebensgefährte, Staatsbürger und Zunftgenosse, bis zum Grabe.

Becker je za svoj zbornik uporabil svrhi primerne pesmi raznih pesnikov 18. stoletja, a posebe je 1. 1787. še razpisal nagrade za nove pesmi, ki bi se ad usum delfini zložile v smislu njegovih intencij.

Tretje in četrto izdanje nemške pesmarice še nista navajali avtorjev pesmi.²⁾ To se je zgodilo šele v poznejših izdanih. L. 1815. je izšla knjiga kot „neue vermehrte Ausgabe“ in to izdanje se je ponovilo 1. 1822., in sicer brez izpremembe teksta („Die Text-Ausgabe von 1815 stimmt Seite auf Seite mit dem Inhalte der vorstehenden,“ pravi Beckerjeva knjigarna v izdanju iz 1. 1822). V tem „novem pomnoženem“ izdanju imamo mesto 518 pesmi 800 pesmi. In tu so pod poedinimi pesnimi tiskani avtorji. Beckerjeva knjigarna pa dostavlja: „Der nun verewigte Herausgeber dieses Liederbuches konnte noch nicht die Verfasser aller in demselben enthaltenden Lieder ausfindig machen. Wir wiederholen seine frühere Bitte um Ergänzung der noch fehlenden Verfasser an alle Liederfreunde, denen der Dichter eines oder des andern dieser Lieder mit Zuverlässigkeit bekannt sein sollte, und werden von uns deshalb zugehende Nachrichten bei einer Neuauflage mit Dank Gebrauch gemacht werden.“

Te zadnje besede dobro označujejo kvaliteto pesmi in pesnikov, ki jih imamo v pesmarici. Pesniki so izdajatelju samemu v mnogih slučajih bili — neznani; bili so s svojimi pesnimi vred čisto obskurni ali pa so bili le pesniki neznani, pesmi same pa tako rekoč ponarodnele.

Res je večina pesnikov pesmarice minimarum gentium. Izmed bolj znanih pesnikov so v izdanju iz 1. 1822. močnejše zastopani: Bürger z 18 pesnimi; Göthe: 8; Herder: 7; Höltz: 8; Schiller: 5; Stolberg Frid. Leop.: 7; Voß: 22;

¹⁾ Založništvo v uvodu knjige.

²⁾ V eksemplarnu knjige, ki je v ljubljanski licejski knjižnici (4. izdanje, 1804), je nekdo v prvem delu pripisal avtorje pesmi s svinčnikom.

ražen teh so še: Gleim: 8; Hagedorn: 2; Lessing: 1; Schlegel Fr.: 2; Schlegel A. W.: 1; Schubart: 18; Wieland: 1. Posebno mnogo pesmi ima Rud. Zach. Becker sam 17 nadalje Claudius Matthias: 24; Overbeck: 15 in Weiße: 36.

(Konec prih.)

Čopova biblioteka.

(Dalje.)

188. De Aristarchi studiis Homericis v. K. Lehrs | Königsberg 1833 [1] 8vo |
189. Geographia Homerii v. Hermann Schliethorst | Göttingen — [1] 4to |
190. Phocilidis carmina graece et latine v. M. Joh. Adam Schier | Leipzig 1751 [1] 8vo |
191. Longos des Sophisten Daphnis et Chloë v. Franz Palsav | Leipzig 1811 [1] 8vo |
192. Spartan Celsons or the Praise of valour in the verses of Tyrtacus | Glasgow 1759 [1] 4to |
193. Commentatio de Geographia aëricæ herodoteæ v. Joh. Friedr. Hemmiche | Göttingen — [1] 4to |
194. Griechische Prosaiker in Übersetzungen v. Carl C. N. Oßander u. G. Schwab enthaltend mythol. Bibliothek v. Christ. Gottlieb Moser 1, 2 Bändchen. Dann Lucian's Werke übersezt v. Aug. Pauli 2 Bändchen | Stuttgart 1827, 28 [3] 12mo |
195. Erinnerungen v. Fried. August Wolf v. Professor Hanhard | Basel 1825 [1] 8vo |
196. Ausführl. griechische Sprachlehre v. Philipp Buttmann | Berlin 1819 [1] 8o |
197. Griech. Schulgrammatik v. Philip Buttmann | Wien 1822 [1] 8vo |
198. Griech. Grammatik v. Philip Buttmann | Berlin 1826 [1] 8o |
199. Griech. Grammatik zum Schulgebrauch v. Aug. Mathiae | Leipzig 1824 [1] 8o |
200. Grammatica compita della lingua graeca di Aug. Mathiae | Turin 1823 [2] 8o |
201. Griechische Schulgrammatik v. M. Carl Christ. Gottl. Schmidt | Leipzig 1816 [1] 8o |
202. Grammatica graeca Buttmanniana contractior v. Gottfr. Ernst Groddek | Wilna 1817 [1] 8o |
203. Abrege de la nouvelle methode pour apprendre les principes de la langue grecque | Paris 1655 [1] 8vo |
204. Methode pour etudier la langue greque par L. Bournouf | Paris 1820 [1] 8vo |
205. Griech. Grammatik v. Dr. Friedr. Thierisch | Leipzig 1818 [1] 8o |
206. Vorlesule zum Studium d. griech. Tragiker v. C. G. Haupt | Berlin 1826 [1] 8o |
207. Über die Aussprache und Bedeutung der griech. Accente v. Karl Fr. Sal. Liskovius | Leipzig 1825 [1] 8o |
108. Vergleichende Grammatik der neu- u. altgriech. Sprache | Braunschwieg 1825 [1] 8vo |
209. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΛΗΛΙΣΜΟΣ τῆς γλῶσσας καὶ γραμμῆς ἢ ἀποχρίσεις γλωσσῆς v. Julius Dabid | Paris — [1] 8o |
210. Nouvelle methode pour apprendre La Langue greque | Paris 1696 [1] 8vo |
211. Vergleichung der alt- und neugriech. Sprache v. Jul. Dabid übersezt v. K. L. Strube | Königsberg 1827 [1] 8vo |
212. Grammatik des neutestament. Sprach(i)dioms v. Georg Benedikt Winer | Leipzig 1822 [1] 8vo |



213. Methode pour etudier la langue grecque moderne par Jules Dabid | Paris 1821 [1] 8° |
214. Lehre vom Accent der griech. Sprache v. Carl Götting | Rudolstadt 1825 [1] 8vo |
215. Liber de idiotismis graecae dictionis Francisci Vigeri cum notis Henr. Koogevaeni, Joan. Caroli Jeunii et Godofr. Herrmanni | Leipzig 1822 [1] 8° |
216. Grundzüge zur Metrik der griech. Tragiker v. A. Mundi | Berlin 1826 [1] 8vo |
217. Anleitung zum Übersetzen des Deutschen ins Griechische v. Val. Chr. Fr. Rost u. G. Fr. Wüstemann | Göttingen 1820, 22 [2] 8° |
218. Hilfsbuch zum Elementarbuch der griech. Sprache v. Fried. Jacobs | Leipzig 1821 [1] 8° |
219. Cours de themes grecques Syntaxe et idiotismes par L. A. Vendel-Hegl | Paris 1819 [2] 8° |
220. Initia historiae graecorum literariae ed. Godofr. Ernst Groddek | Wilna 1821 [1] 8° |
221. Handbuch zur Kenntniz der griech. und römisch. Clafsiker v. Wilh. David Fuhrmann | Rudolstadt 1823 [1] 8° |
222. Deutsch-griechisches Wörterbuch v. M. J. A. E. Schmidt | Leipzig 1822 [2] 12mo |
223. Griechisch-deutsches Wörterbuch von Joh. Gottl. Schneider | Leipzig 1819 [2] 4to |
224. Dictionarium jonicum graeco-latinum v. A. M. Aemilio Porto | London 1823 [1] 8vo |
225. Greek Gradus or greek, latin and english Prosodial Lexicon v. John Bralse B. D | London 1828 [1] 8vo |
226. Griechisch-deutsches Wörterbuch v. Joh. Gottlieb Schneider | Leipzig 1821 [1] 8vo |
227. Lexicon manuale graeco latinum Cornelii Shrovelii ed. Carolus Thaler | London 1821 [1] 8vo |
228. Dictionaire Graec francais par Jos. Planche | Paris 1817 [1] 4to |
229. Lexilogus für Homer u Hesiod v. Philipp Buttmann | Berlin 1818 et 1825 [2] 8vo |
230. Adriani Turnebi Adversariorum tomi III | Basel 1581 [3 in 1 zus. geb.] 4to |
231. Versuch einer Anweisung zur griech. Prosodie v. Franz Spizner | Gotha 1823 [1] 8vo |
232. Epitome doctrinae metricae ed. Godofr. Herrmann. | Leipzig 1818 [1] 8vo |
233. Aeschili Prometheus v. Professor Ortl in Ansbach | Sulzbach 1832 [1] 8vo |
234. Aeschilos Agamemnon metrisch überf. v. Wilh. v. Humboldt. | Leipzig 1816 [1] 4to |
235. Aeschili Prometheus victus v. Carl Jacob Blomfield.
236. Anmerkungen zu Homers Odyse v. Gregor Wilh. Witzsch¹⁾
¹⁾ Praviľno: Nitzsch. (3. zvezek; Hannover 1840).
| Hannover 1826, 31 [2] 8vo |
237. Novum testamentum graece et latine ed. M. Fried. Aug. Adolph. Naebe | Leipzig 1831 [1] 8vo |
238. Le theatre des Graecs par le R. P. Brumoy 1, 3, 4, 5, 6, &h. | Paris 1749 [5] 8vo |
239. Homeri carmina | Leipzig 1828 [1] 8vo |
240. Weisen von Hellas als Sänger v. Georg. Christ. Braunn. | Mainz 1822 [1] 8vo |
241. Demosthenis orationes ab Joh. Henr. Bremi vol XV sect II | Gotha et Erfurt 1829, et 1834 [2] 8vo |
242. Dilucidationum Pindaricarum volumina II v. Theof. Luc. Frid. Tafel | Berlin 1824 [1] 8° |
243. Platonis Menexenus v. Vitus Loers | Köln am Rhein 1823 [1] 8° |
244. The Prometheus Chained of Aeschylus ty T. W. C. Edwards M. A. | London 1823 [1] 8° |
245. Platonis opera omnia a Godofr. Stahlbaum vol V sect I | Gotha u. Erfurt 1834 [1] 8° |
246. Herodoti musae five historiarum libri IX Joan. Schweighaeuser Tom V et VI | Straßburg et Paris 1816 [4] 8vo |
247. Neugriech. Chrestomathie von Theodor Kind | Leipzig 1835 [1] 8vo |
248. Sprache der Albaner u. Schkipetaren v. J. Ritter Xilander | Frankfurt a. M. 1835 [1] 8vo |
249. Xenokoten¹⁾ e. Sammlung v. Briefen eines gebornen Griechen v. Dr Carl Iken | Leipzig 1825 [2] 8vo |
250. Dictionaire graec moderne francais par F. D. Dehèque | Paris 1825 [1] 8vo |
251. Dictionary of modern graec proverbs by Alexander Negris | Edinburgh 1831 [1] 8vo |
252. Compendio di grammatica Ipiegato in dialetto greco volgare con la traduzione italiana da Demetrio Venier | Triest 1799 [1] 4to |
253. Ιφιγενεια η εν ταυροις τραγωδια εις πεντε τραχεις μετα φρασταις εκ του γεγραμμενου υπο τσανου παπαδοπουλου | Jena 1818 [1] 8vo |
254. Παμελα υπανδρος κωμωδια καρλου γαλδωνικου παρα φραγκικο Βαρς | [Wien] [Venedig] 1817 [1] 8vo |
255. 'Ο ταρτουρος κωμωδια εις πεντε πραχεις παρα Κωνσταντινου Κοκκινακου | Wien 1815 [1] 8vo |
256. Ερωτικριτος, ποιημα ερωτικον παρ Βλεζενου Κορναραου | Venedig 1817 [1] 8° |
257. Αμντας του τασσου ποιημα ωραιστατον | Venedig 1745 [1] 8° |
258. Πανουργια Υψηλοταται Μ. παρτολδου παρα Ιουλιου καισαρος δαλλα κροτς | Venedig 1817 [1] 8° |
259. Εροφιλη τραγωδια του λογιωτατου του εγενετατου κυριου Γεωργιου-Χορτατς | Venedig 1820 [1] 8° |
260. Διηγματα δυο προσ τοις εικοσι Ιωαννου του Βοκκακιου | Ενε τησι 1797 [2 exemp] 8° |
261. Πδυσια του Αβραχμ Ιστορια χυχωφλεστατη | Venedig 1812 [1] 8° |
262. Καταλωγος των κοσμων βιβλιων της Τυπογραφιας Νικολαου Γλυκουτου εξ Ιωαννινων | Venedig 1821 [1] 8° |
263. Η Ευμορφη Βοσκωπουλα ποιημα Νικολαου Δραμιτικου του κρητος | Venedig 1820 [4] 12mo |
264. 'Ο Λεονιδας εν Τερμοπλαις εις τον Υποδησις 'Ηρωικηα | — 1816 [1] 8° |
265. Compendiaria graecae gramaticae institutio in usum Seminarii Patav. | Patavii 1756 [2 exemp.] 8° |
266. Tesoro della lingua graeca volgare ed italiana | Parigi 1709 [1] 4to |
267. Πλουταρχου Βιοι παρ(αλ)λελοι | Parigi 1813 [1] 8° |
268. Anleitung zur griech. Sprache | Wien 1802 [1] 8vo |

¹⁾ Praviľno: Xenokothea.

(Dalje prih.)

Ivan Jax in sin

Ljubljana, Dunajska c. 17



Kolesa

iz prvih tovarn
Avstrije:

Dürkopp, Styria, Waffenrad

Šivalni stroji !!!!

- in stroji -
za
pletanje

(Strickmaschine)

izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz tovarne v Linču. Ustanovljena leta 1867.

Vezenje poučujemo brezplač.



! Adlerjevi pisalni stroji. !

Ceniki zastoj in franko.

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

izgotovljenimi oblekami

za gospode in dečke, gospe
in deklice po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v zalogi, se izdelujejo po meri točno in ceno na Dunaju.

L. M. ECKER - LJUBLJANA

KOLIZEJSKA ULICA 3. — USTANOVLJENO 1861.

Vodne inštalacijske naprave vsake vrste, napeljava v hiše, zveza z obstoječimi vodovodi, premembe in vsakeršne poprave. — Zgradba stranišč in kopelnih naprav. — Strel vodne naprave po izkušeni sestavi.

Vsakovrstna stavbinska kleparska dela iz poljubnega gradiva. — Zaloga strešnega laka, cementa in strešnega lepa v najboljši kakovosti. — Najcenejša izvršitev lesno-cementnih streh in pokrivanja s strešnim lepom.

Ljubljanska kreditna banka

Ljubljana, Stritarjeva ulica šte. 2 (Lastna hiša).

Promet v letu 1912 okroglo
tisočdvesto milijonov kron.

Podružnice:
Trst, Celovec, Split, Sarajevo,
Gorica, Celje.

Rezervni zakladi K 1,000.000.
Delniški kapital K 8,000.000

Posreduje najkulantneje nakup in prodajo vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, prioritet, srečk in novcev. Prevzema zavarovanja proti kurzni izgubi pri izžrebanju; denarne in hranilne vloge na tek, račun ali na vložno knjižico.

Opravišče c. kr. razredne loterije.

Vloženi denar se obrestuje od dne vloge do dne dviga s

4½% čistih

Do K 10.000— brez odpovedi. Za vse vloge jamči vse lastno premoženje t. j. sedaj okroglo devet milijonov kron.

Zamenjava in eskomptuje izžrebane obilgacije, srečke in kupone. Prodaja in kupuje devize in valute. Daje prednjam na vrednostne listine pod kulantnimi pogoji. Eskomptuje in vnovčuje menice. Borzna naročila za dunajsko in inozemsko borzo izvede točno in ceno. Nakaznice in čeki na inozemska mesta. Promese k vsem žrebanjem. Kupuje in prodaja ameriške dolarje.

Naslov za brzojavke: Kmetška posojilnica Ljubljana. :: Telefon št. 185. :: Ziro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstrij. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Ljubljanske okolice

n. z. z. n. z. v Ljubljani — obrestuje hranilne vloge po

4³/₄ %

Stanje hranil. vlog
nad **dvajset**
milijonov

Rezervni sklad
nad
900.000
kron

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun s čekovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Koncem leta 1915 je imela vlog K 48.500.000.—
Rezervnega sklada 1.330.000.—
Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4¹/₂ %

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

o. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične

domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5¹/₄%, izven Kranjske pa proti 5¹/₂% obrestim in proti najmanj 3/4% odplačevanju na dolg.

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3.

Največja slovenska hranilnica!